

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

MLÁDEŽ, HODNOTY A SPORTOVNÍ AKTIVITY V PŘÍRODĚ VE VOLNÉM ČASE

Diplomová práce

Autor: Bc. Klára Polednová
Vedoucí práce: PhDr. Ing. Ludmila Trochtová

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....
Bc. Klára Polednová

Děkuji PhDr. Ing. Ludmile Siardě Trochtové za odborné vedení diplomové práce a za poskytování cenných rad. Dále děkuji své rodině za podporu po celou dobu práce.

Obsah

Úvod	6
1 Volný čas	7
1. 1 Charakteristika volného času.....	7
1. 2 Funkce volného času	9
1. 3 Vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže.....	10
1. 4 Volnočasové chování současné mládeže	13
1. 5 Volnočasové aktivity mládeže v Evropě	15
1. 6 Zájmové činnosti	17
2 Mládež	19
2. 1 Charakteristika mládeže	19
2. 2 Tělesný vývoj	20
2. 3 Duševní vývoj.....	21
2. 3. 1 Rozumový vývoj.....	21
2. 3. 2 Citová oblast	22
2. 3. 3 Volní oblast.....	24
2. 4 Sociální vývoj	24
3 Hodnoty mládeže	27
3. 1 Definice hodnot	27
3. 2 Typologie hodnot.....	28
3. 3 Funkce hodnot	29
3. 4 Systém hodnot	30
3. 5 Hodnotová orientace.....	31
3. 5. 1 Žebříček hodnot.....	32
4 Příroda	33
4. 1 Charakteristika přírody	33
4. 2 Sportovní aktivity v přírodě.....	34
4. 3 Aktivity probouzející zájem o ochranu přírody.....	40
5 Výzkum hodnot u mládeže	41
5. 1 Cíl výzkumu	41
5. 2 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz.....	44
5. 3 Volba metodologie	49
5. 4 Metody sběru dat	50

5. 5 Popis výzkumného vzorku.....	50
5. 6 Analýza a interpretace dat	51
5. 6. 1 Prožívání volného času	52
5. 6. 2 Preference hodnot	53
5. 6. 3 Základní údaje o respondentovi/respondence	54
5. 7 Etické otázky výzkumu	54
5. 8 Výsledky výzkumu	54
5. 8. 1 Zpracování výzkumné otázky č. 1	55
5. 8. 2 Zpracování výzkumné otázky č. 2	64
5. 8. 3 Zpracování výzkumné otázky č. 3	67
5. 8. 4 Zpracování výzkumné otázky č. 4	77
5. 9 Shrnutí	80
Závěr	84
Tištěné zdroje	87
On-line zdroje	89
Seznam zkratk.....	90
Seznam tabulek.....	91
Seznam grafů	92
Seznam příloh.....	93

Úvod

Tato diplomová práce je součástí projektu Studentské grantové soutěže v roce 2019, číslo projektu: IGA_CMTF_2019_008 – spp. 436100268, název projektu: Sociální ohrožení jako determinanty ovlivňující prožívání volného času a hodnoty. Projekt je zaměřen na výzkum volného času a hodnot ve spojení se specifickými druhy sociálních ohrožení.

Cílem této diplomové práce je zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnot, mezi pohlavím a sportovními aktivitami v přírodě, mezi stupněm studované školy a preferencí hodnot, mezi stupněm studované školy a sportovními aktivitami v přírodě. Dílčím cílem je zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím/stupněm studované školy a preferencí hodnot (čestnost a pravdivost; ctižádostivost; dodržování závazků; nezávislost; odpovědnost; odvaha zastávat své názory; odvaha, vyhledávání dobrodružství; optimismus; pevná vůle; pochopit odlišné stanovisko; ochrana životního prostředí; sebeovládání; ochota; trpělivost; vychovanost, dobré způsoby; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; poslušnost; morální čistota; opětování služeb; oddanost).

Práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. V první kapitole charakterizujeme volný čas, jeho funkce, vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže, volnočasové chování současné mládeže, jejich volnočasové aktivity v Evropě a zájmové činnosti.

V další kapitole se zabýváme mládeží, její charakteristikou, tělesným, duševním a sociálním vývojem. Duševní vývoj rozdělujeme na rozumový vývoj, citovou a volní oblast.

Ve třetí kapitole představíme hodnoty, jejich definice, typologie, funkce, systém a orientaci, kde zmíníme také žebříček hodnot.

Ve čtvrté kapitole charakterizujeme přírodu, sportovní aktivity v přírodě a aktivity probouzející zájem o ochranu přírody.

V páté kapitole se zabýváme výzkumem hodnot u mládeže, kde stanovujeme cíle výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy, volíme metodologii, popisujeme metody sběru dat a výzkumný vzorek, analyzujeme a interpretujeme data a zmiňujeme etické otázky výzkumu. Na konci kapitoly představíme výsledky a shrnutí výzkumu.

1 Volný čas

V první kapitole charakterizujeme volný čas, jeho funkce, vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže, volnočasové chování současné mládeže, jejich volnočasové aktivity v Evropě a zájmové činnosti.

1. 1 Charakteristika volného času

V posledních letech se volný čas mládeže stává stále aktuálnější otázkou pedagogiky. Pedagogika volného času se zabývá zhodnocováním volného času dětí a mládeže ve společenské a výchovné praxi.¹

Ve svém obsahu a rozsahu je volný čas systémově provázán s daným typem společnosti, kterému odpovídají určité vzorce chování, hodnoty, instituce a sociální mechanismy spojené s naplňováním volného času. Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, potlačí tím rozvoj negativních sociálních rysů a urychlí rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace. Ve volném čase se tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání a rozhoduje o rozvoji talentu mladého jedince a naplnění jeho zájmů a potřeb.²

Volný čas mládeže se od volného času dospělých liší rozsahem, obsahem, mírou samostatnosti a závislosti, nezbytností pedagogického ovlivňování. Většinou má mládež více volného času než dospělí. Existují však jedinci, kteří mají volného času nadbytek, ale neumí jej vhodně vyplnit. Obsah volného času odpovídá individuálním a věkovým zvláštnostem. Aktivity mládeže jsou většinou pestřejší než u dospělých. Míra samostatnosti závisí na věku dítěte, jeho fyzické i psychické vyspělosti, na nabídce volného času v regionu a rodinném prostředí. Mládež tráví volný čas v zařízení pro výchovu mimo vyučování, doma a ve škole.³

¹ HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. s. 10.

² SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vydání, Praha: Svoboda servis, 2004. s. 59.

³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 66.

Je částí lidského života mimo pracovní čas (návštěva školy a práce) a tzv. vázaný čas, který zahrnuje biofyzilogické potřeby člověka (jídlo, spánek, osobní hygienu), provoz domácnosti, chod rodiny a další mimopracovní povinnosti. Jedná se o dobu, kterou má člověk po splnění těchto povinností a potřeb k dispozici pro zábavu a odpočinek, zlepšení kvalifikace, rozvoj zájmové sféry a účast na veřejném životě. Hraniční činnosti na pomezí času povinného a vázaného se řadí pod pojem polovolný čas. Jsou to aktivity přinášející radost i užitek, jako je například kutilství, zahrádkaření a ruční práce.⁴

Dumazedier definoval volný čas jako souhrn činností, které člověk může dělat úplně dobrovolně, proto aby se pobavil, odpočinul si nebo rozvinul své znalosti. Dále jako dobrovolnou společenskou činnost nebo své tvořivé schopnosti potom, co se osvobodil od rodinných, pracovních a společenských závazků.⁵

Podle sociologických kritérií je považován za čas, v němž jedinec svobodně volí svou činnost na základě svých pocitů, nálad a zájmů. Jedná se o část mimoškolního či mimopracovního času, která zbude po zabezpečení biologických, existenčních, rodinných a individuálních potřeb.⁶

V české a slovenské pedagogické literatuře je zdůrazňována možnost svobodné volby, relaxace a seberealizace. Například Hofbauer uvádí, že volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků, které vyplývají z jeho sociálních rolí. Pávková dodává, že je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uvolnění a uspokojení, kdy jsme odproštěni od povinností a každodenního tlaku.⁷

Podle Němce se jedná o společensky a kulturně podmíněný fenomén, v rámci kterého se jedinec rozhoduje o způsobu seberealizace prostřednictvím rozmanitých činností, jimiž naplňují své potřeby a rozvíjejí své zájmy. Nezahrnujeme sem však činnosti spojené se sebeobsluhou, práci a školní vzdělávání. Jedná se o čas určený pro svobodnou seberealizaci člověka.⁸

⁴ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 10-11.

⁵ KNOTOVÁ, D. *Pedagogické dimenze volného času*. 1. vydání, Brno: Paido, 2011. s. 28.

⁶ SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vydání, Praha: Svoboda servis, 2004. s. 59.

⁷ KNOTOVÁ, D. *Pedagogické dimenze volného času*. 1. vydání, Brno: Paido, 2011. s. 31.

⁸ NĚMEC, J. a kol. *Výzkum zaměřený na základní směry výzkumu Katedry sociální pedagogiky PdF MU*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 80.

1. 2 Funkce volného času

Ve vztahu k jedinci má volný čas především funkci rekreační, relaxační a rozvojovou. Volný čas plní řadu funkcí ve společenském systému. Ve sféře volného času jsou nastartovány společenské inovace, které narážejí na bariéry rigidnosti ekonomických a společenských institucí.⁹

Dumazedier rozlišil tři funkce volného času na odpočinek, rozptýlení a rozvoj, které se vzájemně prolínají. Volný čas má tedy sloužit k zotavení, nabízí zábavu a únik od monotónní práce a podporuje rozvoj osobnosti.¹⁰

U německého pedagoga volného času Opaschowského nalézáme sedm hlavních funkcí volného času, do kterých patří funkce rekreační (zotavení, odpočinek, relaxace), kompenzační (zábava a rozptýlení), enkulturační a edukační (kulturní aktivity), kontemplační (hledání smyslu života), komunikační (podpora sociálních kontaktů), participační (spolkové a občanské aktivity), konzumní (spotřeba materiálních statků).¹¹

Soudobý francouzský sociolog volného času Roger Sue uvádí psychosociologickou, sociální, ekonomickou a terapeutickou funkci. Psychologická funkce obsahuje rozvoj, zábavu, a uvolnění. Sociální funkce zahrnuje socializaci v různých sociálních prostředích včetně rodiny a sdružování. Ekonomická funkce má pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti. Funkce terapeutická zahrnuje zdravý životní styl, zdravotní hledisko, prevenci chorob a smyslový rozvoj.¹²

V sociologickém slovníku se uvádí funkce terapeutická (prostor pro pomáhání), poradenská (prostor podporující optimalizaci životní dráhy), autonomní (seberozvoj člověka, uspokojování individuálních potřeb) a podporující zdraví (zaměřená na zdravý životní styl).¹³

Vymezení funkcí podle Rojka se výrazně odlišuje od tradičně užívaných v Evropě. Mezi čtyři základní funkce volného času podle Rojka patří manipulativní (volný čas je prostředkem sociální stratifikace), regulativní (volný čas reguluje životní způsoby a životní styly), identitní (volný čas slouží k sociální inkluzi nebo exkluzi) a mobilizační (volný čas vytváří prostor pro opozici vůči tlaku společnosti).¹⁴

⁹ SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vydání, Praha: Svoboda servis, 2004. s. 59.

¹⁰ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vydání, Praha: Portál, 2004. s. 14.

¹¹ KNOTOVÁ, D. *Pedagogické dimenze volného času*. 1. vydání, Brno: Paido, 2011. s. 33.

¹² HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vydání, Praha: Portál, 2004. s. 14.

¹³ KNOTOVÁ, D. *Pedagogické dimenze volného času*. 1. vydání, Brno: Paido, 2011. s. 33.

¹⁴ Tamtéž, s. 34.

1. 3 Vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže

K vyhraňování trávení volného času dochází koncem devadesátých let a je výrazem určitého obratu ve vývoji společnosti. Zvyšuje se frekvence u řady aktivit. Ve společnosti probíhají diferenciací procesy, které vedou od nivelizované a homogenní společnosti osmdesátých let ke společnosti diverzifikované sociokulturně a majetkově. Důsledkem je rozlomení mladé generace a mezi jejími částmi vzniká propast, kterou odráží kvalita trávení volného času. V posledních letech vzrůstá frekvence aktivit s vysokou sociokulturní hodnotou i aktivit nízké hodnoty. Roste čas věnovaný studiu, využívání osobního počítače, častější jsou návštěvy divadla, galerií či výstav. Mládež se také více věnuje uměleckým aktivitám. Narůstají však frekvence negativních aktivit, jako jsou využívání hracích automatů a nicnedělání.¹⁵

V posledních desetiletích minulého století vznikl dynamický a členitý systém volnočasových aktivit a realizačních institucí. Systém je v současnosti nástrojem kontinuity volnočasového působení a také způsobem, který pomáhá uskutečňovat spoluúčast dětí, mládeže a vedoucích na svém rozvoji a na životě společnosti. Rozvíjí se obsah a dosah volnočasových aktivit, konkretizují se jejich cíle a rozšiřují se jejich možnosti. Potvrzuje se dobrovolnost účasti zájemců na aktivitách a roste jejich individualizace a diferenciací. Pojetí a praxe výchovného působení musejí však současně překonávat negativní vlivy, které vznikají nebo pronikají ze širšího společenského prostředí, jako je sociální exkluze a nezainteresovanost. Tendence určující současnou podobu výchovného zhodnocení volného času dětmi a mládeží vykrystalizovaly v průběhu vývoje a stávají se východisky příštího předpokládaného vývoje. Za hlavní z nich považujeme demokratizaci, otevřenost, individualizaci a multidimenzionalitu volného času.¹⁶

¹⁵ SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vydání, Praha: Svoboda servis, 2004. s. 69-70.

¹⁶ HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. s. 31.

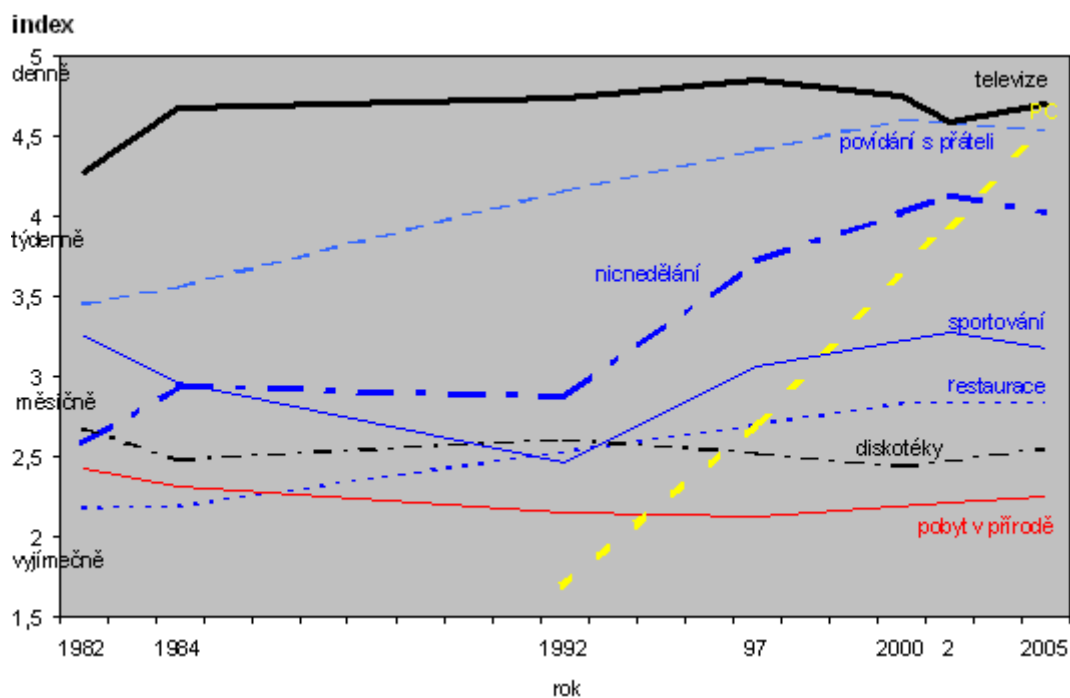
Demokratizace a rozšiřování volného času se uskutečňuje v sociálním a individuálním životě jednotlivce. Volnočasové výchovné prostředí se výrazně medializuje a pronikají do něho pozitivní a negativní vlivy. Volný čas a jeho aktivity vstupují s rostoucí intenzitou do života a výchovy všech dětí a mládeže. Dnes má také volný čas značný rozsah jak ve dnech školní docházky, tak o víkendech a plně převládá ve dnech a týdnech školních prázdnin. Stal se tak nedílnou součástí každodenního života dnešní mládeže. Volnočasové aktivity nejsou nahodilým doplňkem lidského života, nýbrž významnou součástí. Otevřenost je podstatným rysem výchovného zhodnocování volného času a uplatňuje se ve společenské vědě i v praxi. Týká se jednotlivců, věkových, zájmových nebo sociálních skupin i celé mladé populace. Předpokládá existenci a uplatňování variabilních, pružných a inspirujících zásad, které pomáhají vytvářet společná východiska pro volnočasové aktivity. Probíhá v čase a její absence vede k izolaci, k odmítání podnětů přicházejících od člověka nebo z objektivní skutečnosti. Původně přijaté systémy je schopen přehodnocovat postojově otevřený jedinec.¹⁷

Volnočasové aktivity a jejich účastníci se individualizují. Účastník chce poznávat skutečnost a její vnitřní souvislosti, uspokojovat vyšší nároky na svůj výkon nebo obohacovat svůj život novými zážitky. Vychovatel vnáší do procesu svůj výchovný záměr a pomáhá dítěti vyhledávat potenciál a rozvíjet již projevené zájmy. Mezi oběma těmito činiteli dochází ke kontaktu, souladu a ke střetu při iniciování, projektování a při samotném průběhu činnosti. Volnočasové aktivity se uskutečňují v časové a prostorové dimenzi. Časová dimenze zahrnuje minulost, současnost a budoucnost. Volnočasové aktivity v praxi umožňují účastníkům poznávat předchozí vývoj, přístupy, výsledky a způsoby, jak tohoto poznávání využívá pro uspokojování současných praktických a poznávacích potřeb. Sociálně prostorová dimenze se člení od místní úrovně (například zájmové skupiny) až po globální rozměr.¹⁸

¹⁷ HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. s. 33-34.

¹⁸ Tamtéž, s. 42-43.

Graf č. 1: Vývoj volnočasových aktivit mládeže od roku 1982 do roku 2005

Zdroj: SAK, P. Proměny volného času a zaostávání pedagogiky. In *Výchova a volný čas: Sborník příspěvků 2. mezinárodní konference o výchově a volném čase*. 1. vydání, Brno: Masarykova Univerzita, 2006.

Tento graf ukazuje, jak se ve věkové skupině 15 – 18 let vyvíjely frekvence volnočasových aktivit od roku 1982 do roku 2005. Respondent přiřazoval frekvenci, s jakou danou aktivitu provozuje: 1 – nikdy, 2 – výjimečně, 3 – měsíčně, 4 – týdně a 5 – denně. V grafu vidíme průměry aktivit dané věkové skupiny. Graf ilustruje, že od roku 1982 do roku 2005 byla nejčastěji provozovanou volnočasovou aktivitou mládeže televize. Naopak nejméně provozovanou volnočasovou aktivitou mládeže byl pobyt v přírodě. Od roku 1992 se objevil osobní počítač jako hlavní nositel formující se informační společnosti. V roce 2005 byla televize a počítač nejfrekventovanější volnočasovou aktivitou mládeže.¹⁹

¹⁹ SAK, P. Proměny volného času a zaostávání pedagogiky. In *Výchova a volný čas: Sborník příspěvků 2. mezinárodní konference o výchově a volném čase*. 1. vydání, Brno: Masarykova Univerzita, 2006.

1. 4 Volnočasové chování současné mládeže

Sociální pozice mládeže umožňuje oproti dospělým větší sociální flexibilitu a dynamiku. V dětství a mládí je jedinec schopen zajímat se o široké spektrum aktivit. Toto období se také vyznačuje větší zájmovou pluralitou. Další vývoj jde spíše cestou prohlubování určitého zájmu a redukce zájmového spektra. V mládí se tvoří základní zájmová orientace ve smyslu obsahovém i ve smyslu aktivní životní pozice. Pro celoživotní orientaci člověka má význam sféra volného času dětí a mládeže a obsahové naplnění jejich volného času.²⁰

Mládež realizuje své volnočasové aktivity sama nebo se zúčastňuje těch, které připravují dospělí. Jsou značně proměnlivým a strukturovaným činitelem, který citlivě reaguje na požadavky výchovy mladé generace, vývoj společnosti, přání účastníků i na podmínky jejich života ve volném čase. Jedinec se stává nejen posluchačem a divákem, nýbrž také spolutvůrcem, organizátorem a aktivním účastníkem. Rozšiřuje okruh svých znalostí a tím rozvíjí nové možnosti a stránky své osobnosti a zvyšuje intenzitu, četnost a vliv mezilidských kontaktů. Současně se tak podílí na pozitivní proměně společenské a přírodní skutečnosti i sebe samého.²¹

V současnosti se zdůrazňují a zdůvodňují všestranné možnosti volného času pro rozvoj mladých lidí a také vznik sociálně deviantních jevů. Lze předpokládat, že se prosazuje individualizace založená na konkrétní zájmovosti a slábne zájem o společné aktivity, případně veřejně prospěšně zaměřené.²²

²⁰ SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vydání, Praha: Svoboda servis, 2004. s. 59.

²¹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 26.

²² HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. s. 74.

Podle Petra Saka se ve vývoji využívání volného času mladých lidí v 90. letech 20. století projevily následující tendence. S věkem rostl rozsah četby časopisů a novin, politické a veřejně prospěšné činnosti, pomoc při stavbě a údržbě domu, poslech rozhlasu a ruční práce. Naopak s věkem klesal rozsah činnosti dramatické, hudební a výtvarné, studia a turistiky, sběratelství, chovu zvířat, povídání s kamarády a přáteli, her a využívání hracích automatů, psaní deníků a dopisů. Některé aktivity (například návštěva koncertů populární hudby, diskotéky, návštěva kina, poslech magnetofonu a přehrávače CD, večírky, návštěva restaurace, schůzky s partnerem, sledování videa) do určitého věku rostly a pak klesaly. Pokles zájmu se projevil v různých obdobích vývoje mládeže, u některých v 15 – 16 letech, u dalších v 19 – 22 letech. Četba knih nebo domácí práce do určitého věku klesaly a poté rostly.²³

Nejvyšší frekvenci aktivit ve věkové skupině 15 – 18 let mělo sledování televize, nicnedělání, povídání si s přáteli, práce s počítačem, poslech CD, sledování videa, četba knih, aktivní sportování, návštěva diskoték, chov zvířat, studium, hry, návštěva sportovních utkání, návštěva divadla, návštěva koncertů populární hudby, hudební, výtvarná a dramatická činnost.²⁴

²³ SAK, P. *Proměny české mládeže*. 1. vydání, Praha: Petrklíč, 2000. s. 131-152.

²⁴ SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vydání, Praha: Svoboda servis, 2004. s. 64.

1. 5 Volnočasové aktivity mládeže v Evropě

Volnočasové aktivity můžeme chápat jako významné edukační neformální vlivy. Předpokladem je však splnění dvou důležitých znaků. Jedná se o zájem a pravidelné provádění. Tyto náležitosti však chybí většině účastníků při tzv. neorganizovaných aktivitách mládeže. Roste význam tzv. informální edukace, která probíhá mimo organizované instituce. Existuje velké množství aktivit, jimiž lze naplnit volný čas dětí a mládeže. Rozlišujeme je na organizované, neorganizované a spontánní.²⁵

U organizovaných aktivit můžeme zmínit kroužky, které se často zřizují při základních školách a nabízejí velký výběr aktivit. U druhé a třetí skupiny se jedná o pasivní zábavu ve volném čase dětí a mládeže, jako je např. hraní počítačových her či sledování televize.²⁶

Ministerstvo práce a sociálních věcí školí sociální asistenty, kteří pracují s neformálními skupinami dětí a mládeže přímo v terénu. Ministerstvo životního prostředí zdůrazňuje zdravý způsob života a podílí se na využívání volného času dětí jejich zapojením do péče o přírodu a životní prostředí. Obce a krajské úřady se zapojují především výstavbou a provozováním veřejných sportovišť, hřišť a center pro volný čas dětí. Existují „Občanská sdružení dětí a mládeže“, do kterých patří Český svaz tělesné výchovy, Asociace školních sportovních klubů, Česká asociace sportu pro všechny, Česká obec sokolská a mnoho dalších tělovýchovných a sportovních spolků. Asociace školních sportovních klubů ČR se podílí na rozvoji sportu v prostředí základních a středních škol. Školy tak získávají vhodnou právní a organizační platformu pro zakládání sportovních klubů. Těžiště práce zmíněné asociace spočívá zejména v podpoře sportovních aktivit jako prostředku vyplňování volného času mládeže a jako prevence kriminality, společensky nežádoucích způsobů chování a užívání drog.²⁷

Do značné míry se dnešní život mládeže odehrává v mediální a virtuální realitě. Média jsou vedle rodiny významným druhým socializačním faktorem. Člověk se tak stává mediálním produktem a přídavným zařízením těchto technologií. Neuvědomujeme si závažnost působení médií. Jde o trvalý tlak celého komplexu médií.²⁸

²⁵ KAPLÁNEK, M. 2010. Pedagogika volného času – budoucnost nebo slepá ulička. *Pedagogika*. [online] 10(1) [cit. 2020-02-04]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=957&lang=cs>

²⁶ JANSÁ, P. a kol. *Pedagogika sportu*. 2. vydání, Praha: Univerzita Karlova, 2018. s. 207.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ SAK, P. Proměny volného času a zaostávání pedagogiky. In *Výchova a volný čas: Sborník příspěvků 2. mezinárodní konference o výchově a volném čase*. 1. vydání, Brno: Masarykova Univerzita, 2006.

Ve Francii působí dlouhodobé demokratické tradice. Usnadňují věnovat následujícím otázkám soustavnou pozornost, jako je například angažovanost mládeže ve prospěch demokracie, participací dětí a mládeže na životě společnosti prostřednictvím jejich rad v obcích a krizí současného politického života ve městech. Také se analyzuje, zda jsou mladí Francouzi zainteresovaní na politice. Výsledky se srovnávají se situací v dalších zemích a v celoevropském měřítku. Z analýzy vyplynulo, že je potřeba věnovat pozornost obnově a rozvíjení vztahu k politice u mládeže žijících v obtížných podmínkách měst. Snižující se zájem mládeže způsobuje jejich odchod z tradičních aktivit politiky a z organizací politických stran. Levicově angažovaná mládež se politických aktivit účastní, pokud se jí problémy přímo týkají.²⁹

Zájmové, specializující a profilující činnosti vykazují vzestupnou kvalitativní i kvantitativní úroveň. Sdružení dětí a mládeže procházejí u nás i v zahraničí stagnací a někdy i poklesem zájmu. V 90. letech ve střední a východní Evropě skončilo období masových organizací, které sdružovaly velkou většinu mladé populace. Ústup od hromadného společenství se týká i politických stran, církví nebo odborů, tedy struktur sdružující dospělé. Potvrzuje to rostoucí individualizaci vztahu člověka k jeho organizovanosti v celospolečenských strukturách. Podle průzkumu z roku 2001 každý druhý mladý Evropan nebyl členem žádné skupiny. V Portugalsku je organizováno na 30% mládeže, zatímco v Nizozemsku 80% mládeže. V současnosti se u nás počet členů sdružení dětí a mládeže pohybuje okolo desetiny celkového počtu dětí a mládeže příslušného věku. Zájmovost se také prosazuje v evropském měřítku. Sportovní svazy mají největší dosah.³⁰

²⁹ HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. s. 75.

³⁰ Tamtéž, s. 76.

1. 6 Zájmové činnosti

Jsou to cílevědomé aktivity zaměřené na rozvíjení a uspokojování individuálních potřeb, schopností a zájmů. Mají silný vliv na správnou společenskou orientaci a na rozvoj osobnosti. Zájmy jsou nejčastěji vyvolány potřebami. Mezi potřebami a zájmy je oboustranný vztah. Při výchovném působení dochází k uspokojování existujících potřeb a k jejich pedagogickému regulování podle požadavků společnosti v souladu s dispozicemi jednotlivců. Zájmy lze charakterizovat jako stálé snahy zabývat se činnostmi nebo předměty, které člověka upoutávají po citové nebo poznávací stránce. Patří mezi aktivačně – motivační vlastnosti, protože vedou osobnost k činnosti a vyvolávají pohnutky k činnosti určitým směrem. Zájmy můžeme dělit podle časového trvání (krátkodobé, dočasné, přechodné, trvalé), koncentrace (jednostranné, mnohostranné), úrovně činnosti (aktivní, receptivní), společenské hodnoty (žádoucí, nežádoucí) a podle obsahu (společenskovední, pracovní – technické, přírodovědné – ekologické, estetickovýchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické).³¹ Zájmové činnosti přírodovědné – ekologické vedou k prohlubování vědomostí o dění v přírodě a pěstují vztah k její ochraně. Rozvíjí zájem o chovatelství a pěstitelství. Pozorování přírody na vycházkách je nejčastější činností, kterou by měl vychovatel spojit s její ochranou a se sbíráním přírodovědného materiálu. Přírodovědnou činnost je vhodné zaměřovat na poznávání způsobu života a významu živočichů v přirozených životních podmínkách. O specializované činnosti (pěstitelství, rybářství) stoupá zájem s přibývajícím věkem. Mezi okruhy přírodovědných zájmových činností patří chovatelství, pěstitelství, pozorování přírody, činnosti zaměřené na ochranu a tvorbu životního prostředí, vedení přírodovědné dokumentace (herbáře), práce s odbornou a populárně – naučnou literaturou (encyklopedie, atlasy), specializované zájmové činnosti (myslivost, včelařství, rybářství), spolupráce s institucemi (botanické a zoologické zahrady, muzea).³²

³¹ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER B. *Pedagogika volného času*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. s. 96-98.

³² Tamtéž, s. 99-100.

Zájmové činnosti tělovýchovné, sportovní a turistické přispívají k psychické odolnosti a fyzické zdatnosti. Pomáhají řešit problém klesající tělesné zdatnosti dětí. Podmínkou zdravého vývoje je přiměřená pohybová aktivita. Tělovýchovná oblast je pro děti přitažlivá a potřebná. Činnost by měla být zaměřena na prvky z gymnastiky, atletiky, turistiky, bruslení, plavání nebo jiné sporty. Netradiční druhy sportů, například squash, florbal, frisbee, jsou populární a výchovně významné. Důležitost se příkládá turistice, která poskytuje i mnoho možností k plnění specifických úkolů všech výchovných složek. Do okruhů tělovýchovných, sportovních a turistických zájmových činností řadíme atletiku, sportovní hry, akrobacii, pěší turistiku, cykloturistiku, kondiční cvičení, rytmickou gymnastiku, tanec, průpravná a zdravotní cvičení, drobné pohybové hry, sezonní sporty a zábavy (lyžování, plavání), branné sporty, seznamování se životem a úspěchy známých sportovců, návštěvy a sledování sportovních soutěží.³³

³³ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER B. *Pedagogika volného času*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. s. 101-102.

2 Mládež

V následující kapitole se zabýváme mládeží, její charakteristikou, tělesným, duševním a sociálním vývojem. Duševní vývoj rozdělujeme na rozumový vývoj, citovou a volní oblast.

2.1 Charakteristika mládeže

Jedná se o sociální skupinu příslušející k určitému sociálnímu systému, která nemá jiné vzory, názory, pohledy na svět a na život, než je ten, který ji obklopuje.³⁴

Období adolescence trvá přibližně od 15 do 20 let s určitou individuální variabilitou, zejména v oblasti sociální a psychické. Jedná se o druhou fázi relativně dlouhého časového úseku dospívání. Vstup do této fáze je biologicky ohraničen pohlavním dozráním. Je však dobou komplexnější psychosociální proměny. Mění se osobnost dospívajícího a jeho sociální pozice. Jedinec získává nové role, spojené s vyšší sociální prestiží. Obvykle je dokončena emancipace z vázanosti na rodinu a vztahy s rodiči se zklidňují a stabilizují. Vrstevníci jsou významnější a partnerské vztahy bývají zralejší. Ve vztahu k budoucím možnostem se adolescent cítí svobodný.³⁵

Tuto věkovou kategorii charakterizuje z hlediska společenského postavení studium v některém ze tří typů středních škol. Je tedy významným faktorem při vytváření charakteristických společných znaků, přestože zahrnuje věkové období od 14 – 15 let do 18 – 20 let. Projevují se značné rozdíly, protože se jedná o velké věkové rozpětí. Za období dozívání pubescence lze považovat věk mezi 14. a 16. rokem. Mládež ve věku 16 – 20 let se označuje jako adolescentní či postpubescentní. V rámci celého věkového období existují značné vývojové rozdíly mezi oběma pohlavími a velké individuální rozdíly. Ve druhé polovině staršího školního věku dochází k celkovému zklidnění vývoje. Všechny tělesné funkce postupně dozrávají a v základních rysech se dokončuje psychický vývoj. Sociální a psychický vývoj probíhá odlišně u žáků středních škol, kteří po maturitě nastoupí do práce, u jedinců v pracovním poměru a u ostatních, kteří se chystají na studium na vysoké škole. Rozdíly jsou dány vyhlídkami na získání ekonomické samostatnosti v bližší budoucnosti³⁶

³⁴ BECK, U. *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt am Mein: Suhrkamp, 1986. s. 122.

³⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vydání, Praha: Portál, 2000. s. 253-254.

³⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 99.

2. 2 Tělesný vývoj

Na počátku tohoto období doznívají projevy pubescence, tj. rychlý tělesný růst a vývoj. Souvisí se změnami v činnosti pohlavních žláz, které se projevují zvláštnostmi v chování chlapců a dívek a vývojem druhotných pohlavních znaků. K celkovému zklidnění tělesného vývoje dochází ve druhé polovině staršího školního věku. Růst trupu má vliv na zvětšování tělesné výšky. Na konci období bývá dokončena osifikace kostí a tím je většinou růst ukončen. Chlapci však rostou déle než dívky.³⁷

V celém období se zvyšuje tělesná hmotnost, ale po 16. roce však již pomaleji. Především má na to vliv ukládání tukových vrstev a mohutnění svalstva. Postava tak ztrácí vytáhlost a hranatost a mizí pohybová disharmonie. Postava získává konečnou podobu a její typ je dán především dědičnými dispozicemi. Do jisté míry může být ovlivněn tělesným cvičením a způsobem výživy. Obličej získává dospělou podobu a ustaluje se barva vlasů. Objem hrudníku se zvětšuje a tím roste kapacita plic. Má tak velký význam pro intenzivnější okysličování krve a projevuje se větší výkonností a tělesnou zdatností. Vnitřní orgány také zvětšují svůj objem. Pohlavní žlázy produkují větší množství hormonů a postupně dochází k úplné pohlavní zralosti. Zvyšuje se činnost mazových a potních žláz. Na psychiku jednotlivce silně působí jeho tělesný vzhled. Zdrojem nepříjemných prožitků i pocitu méněcennosti může být pro mládež opoždění ve vývoji druhotných pohlavních znaků nebo naopak jejich nápadný rozvoj, nespokojenost s typem postavy a další nedostatky v tělesném vzhledu. Může se to výrazně odrazit v jejich chování.³⁸

Tělesný vzhled je důležitou součástí adolescentní identity. Adolescent se svým tělem často zaobírá. Vlastní tělo je srovnáváno s ostatními adolescenty a je posuzováno ve vztahu k aktuálnímu standardu atraktivity. Jestliže má jedinec funkční nebo estetický handicap, je v oblasti identity ohrožen zvýšenou nejistotou a rizikem negativního sebehodnocení. Prostředkem k dosažení sociální akceptace je zevnějšek a předpokladem k dosažení dobré sociální pozice je atraktivita. Výška postavy symbolizuje vyrovnávání pozic a posiluje sebevědomí adolescentům. Fyzická síla potlačuje nejistotu, potvrzuje soběstačnost a má větší význam u chlapců.³⁹

³⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 100.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vydání, Praha: Portál, 2000. s. 255-258.

2. 3 Duševní vývoj

Poznávací procesy se rychle rozvíjejí již v období pubescence a v období adolescence dochází k jejich postupnému dozrání. Nedostatek zkušeností způsobuje, že projev jedince ještě není zcela na úrovni dospělého.⁴⁰

2. 3. 1 Rozumový vývoj

Vnímání je systematické a zjemňuje se. Jedinec se dokonale orientuje v čase a prostoru a je schopen přesně rozlišovat jednotlivé vjemy. Zlepšuje se schopnost koncentrace pozornosti. Představivost je bohatá a přesná, protože přibývá mnoho nových zkušeností. Projevuje se to v kvalitě, množství a pohotovém vybavování asociací a představ. Tvůrčí fantazie dosahuje poměrně vysoké úrovně. V nejrůznějších oblastech lidských aktivit se projevuje originalita při řešení problémů. Častým projevem fantazie v tomto období je denní snění, které většinou neztrácí reálný vztah ke skutečnosti. Únik do snění a odpoutávání od reality bývají příznakem toho, že se jedinec nedokáže sám vyrovnávat s životními problémy a potřebuje pomoc dospělého. Zlepšuje se paměť a výrazně se zvyšuje podíl slovně logického zapamatování. Mládež projevuje velkou nechuť k mechanickému učení. Osvojení efektivnějších technik učení přispívá k přesnějším a pohotovějším vybavování a k trvalejšímu a rychlejšímu zapamatování. V tomto období dochází k vyvrcholení vývoje myšlení. Je umožněna vyšší úroveň myšlenkových operací, přesné pochopení zcela abstraktních pojmů a zdokonaluje se schopnost deduktivního myšlení. Zpřesňují se soudy a úsudky na základě přesnějšího pochopení většího množství pojmů. Jedinci ostře formulují problémy, a proto někdy vyslovují své soudy ukvapeně a kategoricky předpokládají jejich absolutní platnost. Je nápadná záliba v diskutování jak v běžných životních situacích, tak při řešení teoretických problémů. Touha po poznání a velká intelektuální aktivita se projevuje v postupném formování vlastního světového názoru na základě vědomostí získaných výukou i vlivem vlastních zkušeností a úvah.⁴¹

⁴⁰ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 101.

⁴¹ Tamtéž.

Adolescent prochází stádiem formálních operací, do něhož se dostává kolem jedenáctého až dvanáctého roku. Jedná se o období tzv. hypoteticko – deduktivního myšlení, kdy si vytvářejí a testují hypotézy. Objevuje se schopnost testovat logiku výroků, tzv. propoziční myšlení. Adolescent si vytváří tzv. imaginární obecnost, tzn., že má pocit, že jej všichni pozorují. Má málo zkušeností, může tak přijít na nějaké originální řešení.⁴²

Důležitý význam mají i citové vztahy jedinců ke skutečnosti. Výchovou je nutné podporovat všechny projevy samostatného uvažování a rozumové aktivity. Velkou chybou ve výchově by byl autoritativní přístup. V oblasti rozumového rozvoje se výrazně projevují individuální rozdíly. Rozumový vývoj se odráží také ve způsobu vyjadřování. Úmyslná nápadnost řeči ustupuje, ale zachovává se plastičnost a barvitost řeči. Ve vyjadřování se projevuje tvořivost, originalita a vynalézavost. V řeči se velmi výrazně projevuje smysl pro humor a nadsázku. Vyjadřování se zpřesňuje a samotný souvislý projev se prodlužuje. Rozšiřuje se slovní zásoba a její rozsah i obsah je určován zájmy jednotlivců, jejich inteligenční úrovní a sociálním prostředím.⁴³

2. 3. 2 Citová oblast

Završuje se rozvoj identity a součástí je rozvoj mužské a ženské role a navazování hlubších partnerských vztahů. Zralost jedince se projevuje ve schopnosti navázat a udržet dlouhodobý intimní vztah. Citlivě diferencovány jsou již citové zážitky. Emoční labilita je častá v časně adolescenci. Adolescent by měl být stabilní ve svém uvažování a nabýt pocit, že určité věci zvládne již sám. Dotváří se identita, tzn., že jedinec ví, kým je a zná své vlastnosti, silné a slabé stránky. Adolescent převezme již existující vzorec od rodiny, jiných lidí nebo si vytvoří identitu aktivně sám.⁴⁴

⁴² PTÁČEK, R., KUŽELOVÁ, H. *Vývojová psychologie pro sociální práci*. 1. vydání, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013. s. 48.

⁴³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 102.

⁴⁴ PTÁČEK, R., KUŽELOVÁ, H. *Vývojová psychologie pro sociální práci*. 1. vydání, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013. s. 48-49.

Utváření identity je celoživotní proces, který hraje pro jedince významnou roli. Podílí se na něm prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Adolescenti si ve svém životě upevňují a vyjasňují svoji identitu, dochází zde k sebepřijetí, k sebeuvědomění a k sebezpočtení.⁴⁵

V citové oblasti dochází k výrazným změnám. V první části období se nálady často střídají a city jsou ještě bouřlivé a labilní, ale ve druhé části se stabilizují. Citové reakce jedinců jsou přiměřenější a diferencovanější podnětům. Mládež se dokáže lépe ovládat a je mnohem vyrovnanější. Lépe ovládá citové projevy v souvislosti s psychickým strádáním či tělesnou bolestí než projevy hněvu a zlosti. Projevuje se tedy určitě uklidnění v citové sféře. Prožívání vztahu ke skutečnosti je u adolescentů výraznější a intenzivnější než u dospělých. Znakem první poloviny období je citová ambivalence, úzká souvislost kladných a záporných citů ve vztahu k jednomu objektu. Projevuje se kolísáním citů mezi protikladnými póly. U nižších citů, úzce související s uspokojováním biologických potřeb člověka, nedochází k výrazným změnám. Tedy kromě změny vztahu mládeže k sexualitě. Z intelektuálních citů je výrazná touha po poznání, utvořit si svůj názor na svět, snaha dobrat se vlastním myšlením pravdy. Tato zvědavost je výběrová a zaměřuje se na oblast osobních zájmů nebo budoucího povolání. Morální citění se vyvíjí v souvislosti se získáváním nových životních zkušeností a rozumovým vypráváním. Výrazná je tendence hodnotit jednání druhých lidí na základě vlastních úvah. Demokratický výchovný styl má velký vliv na formování mravního citění mládeže. Mládež je vedena k projevování vlastních názorů a má možnost tyto názory hájit. Často jedná tak, jak je to podle jeho představ správné a nepřetvařuje se z obavy před potrestáním. Musíme brát v úvahu, že většina negativních mravních rysů mládeže vznikla vlivem sociálního prostředí. Nedostatky v mravním jednání jsou způsobené rozporným působením prostředí a slabou vůlí. Použití trestu v těchto případech přináší pochybné výsledky, které se mohou projevit v chování jedinců v konkrétní situaci. V oblasti morálních citů dochází k výrazným změnám u sociálních citů. U mládeže se výrazně formuje estetické citění. Je schopna intenzivního prožívání krásy v každodenním životě, ve společenských vztazích, v přírodě a v umění. Při dobrém výchovném působení mládež intenzivně prožívá a vnímá krásy přírody a má k ní šetrný vztah. Úroveň rozvoje estetického citění je silně ovlivňována prostředím a způsobem výchovy.⁴⁶

⁴⁵ SKARUPSKÁ, H. 2017. Kulturní identita jako součást výchovy k občanství u adolescentů. *Sociální pedagogika*. [online] 5(2) [cit. 2019-05-15]. ISSN 1805-8825. Dostupné z: http://soced.cz/wp-content/uploads/2019/04/Socialni-pedagogika_SocEd_52_2017_retracted.pdf

⁴⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 102-104.

2. 3. 3 Volní oblast

Dochází k vývoji od pubertální impulzivnosti k rozvážnosti, větší vytrvalosti při překonávání překážek a cílevědomosti. Mládež chce dokázat své schopnosti a plně je uplatnit. Tento pokrok souvisí s větší schopností kritiky, sebekritiky, vyšší úrovní rozumových schopností a větší harmoničností citového prožívání. Volní jednání mládeže je motivováno vyhraněnými zájmy, kulturními potřebami, životními ideály a osobním přesvědčením. Volba způsobů a cíle jejich dosažení je uvědomělejší a promyšlenější. I při citové angažovanosti jsou schopni brát v úvahu rozumové argumenty. Mají větší sklon k impulzivnímu až zkratovitému jednání, které spočívá v neuváženém uskutečnění nápadů emocionálně podložených. Ve druhé polovině staršího školního věku mají mladí lidé větší schopnost promyšleně volit způsob dosažení vytyčeného cíle, plánovat jej a systematicky postupovat. V konfliktních situacích a při překonávání překážek se projevují velké individuální rozdíly, které jsou determinovány výchovou, vrozeným temperamentem a vlivy sociálního prostředí.⁴⁷

2. 4 Sociální vývoj

V porovnání s předcházejícím obdobím se postavení mládeže ve společnosti výrazně mění. Tělesná vyzrálost a zdatnost je vede k pocitu rovnosti s dospělými. Vyžadují jednání jako rovný s rovným, a proto někdy ze strany dospělých dochází ke konfliktům. Přetrvává zvýšená kritičnost k dospělým. Ve druhé polovině staršího školního věku se u jedince zvyšuje míra tolerance a schopnost hodnotit a pochopit jednání druhých lidí. V této době se vztah mládeže k autoritám zklidňuje. Velkou změnou je pro ně přechod ze základní školy na střední školu. Přináší to s sebou mnoho změn, s nimiž se musí vyrovnat. Většinou to znamená i odchod z domova, což na ně klade zvýšené nároky z hlediska nových sociálních vztahů. Někteří se rozhodují o svém budoucím povolání v době, kdy jejich zájmy a schopnosti nejsou zcela vyhraněné. Mládež získává ekonomickou soběstačnost, která je podmíněna délkou studia na střední či vysoké škole. Má pro ně velký význam vztah k vrstevníkům, ke kterým projevují značný konformismus. Postavení jedince ve skupině většinou poznamenává celý jeho další život.⁴⁸

⁴⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 104-105.

⁴⁸ Tamtéž, s. 105.

Láska, kamarádství a přátelství hrají v jejich životě významnou roli. Přátelství uzavřená v této době přetrvávají i v dospělosti. Osamělí jedinci snáze podléhají antisociálním vlivům. Vývoj mladého člověka lze ovlivnit nenásilným usměrňováním výběru přátel, kteří mohou působit jako kladné vzory a mohou mít na jedince pozitivní vliv. Dnešní mládež má k uspokojování sexuálních potřeb přirozenější vztah a konflikty z nich vyplývající jsou méně časté. Je to důsledek výchovného působení i otevřenější řešení této problematiky v rodinách a ve veřejných sdělovacích prostředcích. Mnozí mladí lidé jsou tělesně zralí pro rodičovství a manželství, ale chybí jim sociální zralost kvůli své ekonomické závislosti na rodičích a nedostatku životních zkušeností. Je nezbytné mládež vést k odpovědnosti ve vzájemných vztazích. Uplatňuje se potřeba získání společenské prestiže i snaha imponovat a vyrovnat se dospělým. Touha po poznání na základě vlastní činnosti, pozorování a samostatného hodnocení skutečnosti je projevem sociální potřeby. Tyto tendence jsou ve starším školním věku velmi silné a je správné je podporovat. Sklon k pasivitě je důsledkem výchovných chyb a vlivů prostředí. Mladí lidé mají silnou potřebu citové odezvy a snaha o její uspokojení se může stát i motivem k uzavírání manželství.⁴⁹

Adolescenti jsou čím dál víc akceptováni jako dospělý a zároveň se od nich očekává odpovídající chování. Sami si vybírají hodnoty a normy, k nimž chtějí být loajální. Dovedou být věrní tomu, co považují za významné, co si sami zvolili. Jejich komunikační styl se postupně mění a začíná se přibližovat běžnému standardu. Je pro ně velmi významné, že jim cizí dospělí v různých situacích začínají vykat. Stále víc se přibližují dosažení role dospělého. Modelem určitého způsobu života a dospělosti pro adolescenty jsou rodiče. Adolescenti jsou však kritičtí k jejím chováním, názorům, hodnotám a celkovému stylu života. Odmítají jejich slabost a nerozhodnost a neberou v úvahu jejich potřeby. Adolescenti často hledají dospělého, který by představoval přirozenou autoritu a bral je vážně.⁵⁰

⁴⁹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 106-107.

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vydání, Praha: Portál, 2000. s. 274-283.

Zájmy mládeže se ustalují a vyhraňují. Mnozí si zvolí jeden či více zájmů, které odpovídají jejich schopnostem a potřebám. Někteří jedinci jsou v této oblasti bezradní nebo zcela bez zájmů. Mezi nejčastější zájmové okruhy mládeže patří sport, přírodověda, turistika, technika, druhy umění a drobné rukodělné činnosti. Z uměleckých oblastí má mládež zájem o tanec a populární hudbu. Specifické schopnosti nadaných jednotlivců se vyhraňují v průběhu zájmových činností, profesní přípravy a vlivem studia. V tomto období dosahuje svého vrcholu inteligence. V oblasti psychického rozvoje se projevují výrazné individuální rozdíly. Mládež zaujímá reálnější, odpovědnější a sebekritičtější vztah k vlastní osobě. Snaží se tedy o poznání svých osobních vlastností. Sebevědomí mladého člověka se utváří vlivem sociálního prostředí. Pro formování přiměřeného sebevědomí má velký význam možnost dobrého uplatnění v některém oboru lidské činnosti a míra úspěšnosti jednotlivce. Mladí lidé si vytvářejí svůj ideál člověka na základě hodnocení lidských vlastností a vědomí toho, které z nich je nutné považovat za žádoucí. Tento ideál však nemá podobu konkrétního člověka z okolí, ale jeho utváření je ovlivňováno konkrétními vzory. Mládež se snaží vytvářet si své vlastní postoje a názory na základě ověřování jejich pravdivosti a platnosti. Nejsou ochotni přijímat názory od dospělých. Na základě přesvědčení o platnosti, pravdivosti názorů si jedinci vytváří k lidem, situacím a předmětům vlastní postoje, které se promítají do jejich chování. Stále méně se výrazně projevuje vrozený temperament, takže eventuální vznětlivost a výbušnost jsou méně patrné. V náročných životních situacích adolescent častěji reaguje zkratovitě či afektivně.⁵¹

⁵¹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 107-109.

3 Hodnoty mládeže

Ve třetí kapitole představíme hodnoty, jejich definice, typologie, funkce, systém a orientaci, kde zmíníme také žebříček hodnot.

3. 1 Definice hodnot

Pojem hodnota je odvozen od řeckého *timé*, což znamená cena, odměna, pocta; nebo *axia*, což znamená hodnota či důstojnost. Hodnotami se zabývá etika, axiologie a teologie. Hodnota je spojena s dynamickou lidskou osobností a je vázána buď na atribut povinnosti, nebo na její charakter.⁵²

Podstata hodnoty se projektuje do několika desítek dalších významů. Různorodost pojetí hodnot podporuje heterogenost teorií a psychologických škol. Příčinou terminologické heterogenosti je obecnost hodnoty. K termínům, které se obsahově nebo koncepčně vztahují, k tomuto pojmu patří například hodnotové orientace, charakter, ideologie, identita, názor, mysl, myšlenka, postoj, představa, systém přesvědčení, znalost a způsob života. Nelze je však používat jako synonymum, protože se vztahují ke konkrétním obsahům. Hodnota zůstává nejvyšší, nejobecnější a nejžádoucnější determinantou, která souvisí s globálními procesy.⁵³

Hodnoty jsou výsledkem a zdrojem dalších hodnocení. Vzhledem k tomu, že hodnocení je předpokladem hodnot, nemohou být hodnoty hodnoceny. Předpokladem jejich plného poznání je poznat i jejich hodnotící dimenzi. Jsou vlastností a zároveň výpovědí o obsahu sama sebe. Jde o neoddělitelně a současně popisující a explikující indikace. Jsou chápány jako zvláštní vlastnosti skutečnosti. Existují objektivně, ale prožíváme je subjektivně. Nebo jsou chápány jako produkt subjektivního vztahu ke skutečnosti a o tom, co jsou hodnoty, rozhoduje subjekt sám, objevuje je, ale i tvoří. Jsou také jako součást biologických dispozic člověka a nástroj a výsledek skupinové kontroly. Hodnoty se v těchto vymezeních objevují jako něco podstatného, co je nutné pro existenci člověka, společenství, kultury, skupiny a civilizace.⁵⁴

⁵² SEKNIČKA, P., PUTNOVÁ A. *Etika v podnikání a hodnoty trhu*. 1. vydání, Praha: Grad Publishing a.s., 2016. s. 43.

⁵³ CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. 2. vydání, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2009. s. 255-256.

⁵⁴ PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. 1. vydání, Praha: Academia, 2009. s. 24-27.

Çakirpaloglu zmiňuje Rokeache, který rozlišuje terminální (cílové) a instrumentální hodnoty. Definuje je jako stabilní přesvědčení, že zvolené chování je sociálně přijatelnější než opačné chování. Tato definice tvrdí, že lidé vlastní hodnoty, nikoliv objekty z okolí. Terminální hodnoty určují aktuální a budoucí cíle. Instrumentální hodnoty se vztahují na vhodnost a na morálku.⁵⁵

Instrumentální hodnoty se týkají přesvědčení o žádoucích způsobech chování na cestě k dosažení očekávaných výsledků a chtěných cílů. Mezi instrumentální hodnoty patří například tolerance, čistota a smysl pro pořádek, odvaha, pomoc druhým, fantazie, nezávislost a soběstačnost, čestnost, racionalita, poslušnost a povinnost, zodpovědnost a zdvořilost. Terminální (cílové) hodnoty jsou přesvědčení o upřednostňovaných cílových stavech existence, které nepotřebují vnější odůvodnění. Řadíme sem například vzrušující život, pohodlný život, rovnost (stejně příležitosti), svobodu, autonomii, lásku, vnitřní harmonii, sebeúctu, pravé přátelství a moudrost.⁵⁶

3. 2 Typologie hodnot

Podle Sprangera nelze skutky člověka naplnit uspokojením biologických potřeb, ale tím, že jsou uskutečněním vyšších cílů a hodnot. Mezi konkrétní podoby typů patří teoretický člověk (poznání pravdy, podstaty světa a vztahů mezi lidmi), estetický člověk (hledá ve světě zážitek), ekonomický člověk (hledá ve světě zisk a užitek), sociální člověk (láska k lidem), mocenský typ člověka (podřízení se vyšším principům) a náboženský člověk (hledání smyslu života).⁵⁷

Stern chápe hodnotové orientace jako vysoce zobecnělé motivy a základní směry těchto orientací vymezuje na typ autotelický (mající účel a smysl sám v sobě), heterotelický (směřující ke zvýznamňování druhých) a hypertelický (směřující k nadosobním cílům).⁵⁸

⁵⁵ ÇAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. 2. vydání, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2009. s. 286.

⁵⁶ SEKNIČKA, P., PUTNOVÁ A. *Etika v podnikání a hodnoty trhu*. 1. vydání, Praha: Grad Publishing a.s., 2016. s. 87-88.

⁵⁷ PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. 1. vydání, Praha: Academia, 2009. s. 28-29.

⁵⁸ Tamtéž, s. 29.

3. 3 Funkce hodnot

McGuire rozdělil individuální funkce hodnot na podpoření procesu adaptace a procesu individuálního růstu. Funkce adaptace člověka na sociální a fyzické podmínky odpovídá hodnotám, které působí jako kritéria v nových situacích. Většinu hodnot člověk získává vlastní zkušeností nebo je akceptuje v průběhu socializace jako dané obsahy. Jsou to stanovené standardy ekonomického chování, kterými člověk hodnotí situace a řeší konflikty. Význam pro cíle a stavy s nejvyšším stupněm žádoucnosti má funkce překonávání vlastní existence.⁵⁹

Sociální význam hodnot lze analyzovat prostřednictvím funkce sociální integrace a sociální racionalizace. První skupina funkce v oblasti sociálního života souvisí s procesy udržení skupiny a celé společnosti. Jedná se o sociální stability a podobné jevy skupinové dynamiky. Mezi integrační funkce hodnot patří také sociální prevence deviantního chování a sociální kontrola. Významnou roli v dynamice společnosti hraje funkce sociální racionalizace. Hodnota slouží k ospravedlnění společenských zájmů prostřednictvím společenské podpory pro určitý cíl nebo obsah.⁶⁰

Hodnoty mohou fungovat jako stavební kameny kultury, jeden z definičních znaků osobnosti, součásti utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů, zdroj motivace chování, zdroje kulturní a sociální soudržnosti, součásti identifikátorů skupiny či etnika, atribut morálky, zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti, základy politických filozofií a ideologií.⁶¹

⁵⁹ McGUIRE, W. J. The nature of attitudes and attitude change. *The Handbook of Social Psychology*, 2nd ed. vol. 3, Massachusetts: Addison-Wesley, 1969. p. 320.

⁶⁰ ČAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. 2. vydání, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2009. s. 321.

⁶¹ PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. 1. vydání, Praha: Academia, 2009. s. 45.

3. 4 Systém hodnot

K proměnám hodnot dochází jak pod vlivem objektivně daných podmínek a faktorů, tak pod vlivem subjektivních faktorů a pohnutek, přičemž subjektivní faktory jsou ovlivňovány objektivními faktory. Proměny hodnot jsou generovány klimatem životního prostředí, politickým systémem, společenským uspořádáním, geomorfologickými podmínkami i kulturní úrovní dané společnosti. Hodnotové spektrum se v poslední době intenzivně proměňuje v souvislosti s novými informačními technologiemi a masovými komunikačními prostředky.⁶²

Utváří se vlivem životních podmínek a aktivitou jedince. Lidi je možné dělit podle toho, jakou hodnotu volnému času přisuzují. Největší hodnotou je pro některé lidi práce. Někdy je volný čas posuzován jako něco nesprávného a nepatřičného. Jako své jediné životní poslání chápou plnění povinností, nedokážou odpočívat bez výčitek svědomí a často sami sebe přetěžují. Není správné podceňování ani přeceňování volného času. Člověk by měl uvést do rovnováhy pracovní povinnosti a svůj volný čas.⁶³

⁶² SPOUSTA, V. 2008. Krize současné společnosti a proměny hodnot na přelomu tisíciletí. *Pedagogika*. [online] 8(3) [cit. 2019-05-14]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1131&lang=cs>

⁶³ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER B. *Pedagogika volného času*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. s. 28-29.

3. 5 Hodnotová orientace

Významné místo v motivační struktuře člověka a v jeho chápání zaujímají hodnoty. Existuje zprostředkovaný a složitý vztah mezi společností a složkami osobnosti člověka. Hodnotový systém, společenské podmínky a chování jedince jsou v dynamické rovnováze. Tendence harmonizovat celek do vyvážené polohy je při vychýlení jedné položky. Při výrazných společenských změnách v 90. letech se očekávala zásadní změna hodnotového systému. Mladá generace je hlavním subjektem změn hodnotového systému společnosti. Ve složitých podmínkách se utváří hodnotový systém současného dospívajícího jedince. Jedinici dává společnost signály o možnosti jednat v rozporu s hodnotovým systémem společnosti, který je průsečíkem hodnotového systému předchozí a současné kapitalistické společnosti. Společnost působí na jedince stimuly, které mají různý vliv na hodnotový systém v závislosti na životní fázi. Na jednání jedince má vliv strukturovaný systém hodnot. V hodnotovém systému každého jedince je každá hodnota modifikována pozicí ostatních hodnot. Realizovat určitou hodnotu znamená mít potřebné schopnosti, dovednosti a kompetence.⁶⁴

Projevuje se v protikladu, zda mít, či být. Lidé se zaměřují spíše na nákup drahého zboží, protože v očích člověka zvyšují jeho osobní prestiž, než na jejich skutečné využití ve volném čase. Jednání člověka lze posuzovat podle míry aktivity a toho, kolik úsilí je schopen a ochoten vynaložit pro splnění svých plánů a tužeb. Sociální interakce jsou důležitým ukazatelem životního stylu. Ve volném čase je významné, s kým a v jaké společnosti ho převážně prožíváme. Rodina hraje prvotní roli při posuzování sociálních vlivů ve volném čase, protože zde získáváme první zkušenosti. Rodiče jsou prvními vzory pro své děti, které přebírají a napodobují jejich životní styl.⁶⁵

Problémem adolescentů je množství hodnot a hlavně nejasnost jejich priorit. Potřebují stabilní hodnoty, které by jim poskytovaly určitou jistotu. Problémem měnící se společnosti je nejasnost jejího hodnotového systému a jeho hierarchizace. Existuje mnoho vzájemně si odporujících očekávání, která nutí adolescenty akceptovat protichůdné role, které vyplývají z opačných hodnot. Výsledkem je nejistota a osobní zmatek, který jedince vede k hledání správných a platných hodnot a norem.⁶⁶

⁶⁴ SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vydání, Praha: Svoboda servis, 2004. s. 7.

⁶⁵ PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER B. *Pedagogika volného času*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. s. 29.

⁶⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vydání, Praha: Portál, 2000. s. 275-276.

3. 5. 1 Žebříček hodnot

Největší hodnotou ve všech věkových skupinách je zdraví, které je předpokladem základního životního pocitu spokojenosti a všech ostatních aktivit. Bez zdraví ztrácí mnoho věcí svůj význam. Láska zaujímá druhé místo u mládeže ve věku 15 – 30 let a má v české společnosti skutečně velký význam. Mír, život bez válek je na třetím místě. Význam míru pro mládež v devadesátých letech klesal, protože nebylo pocíťováno aktuální ohrožení. Naopak od roku 2003 význam míru a života bez válek pro mládež stoupl v důsledku ohrožení světové bezpečnosti. Preference této hodnoty stoupají, když je ohrožena bezpečnost a mír. Další hodnotou je partner, který patří k věku 19 – 23 let. Ve věkové skupině 24 – 30 let navazuje hodnota rodina a děti. Ve starších věkových skupinách tato hodnota vzrůstá. Stále velký význam má v české společnosti tradiční životní dráha spojená s rodinou a dětmi. Na předposledním místě je Bůh a na posledním místě se objevuje politická angažovanost. Mládež ve věku 15 – 18 let má nejvyšší indexy u hodnot vzdělání, demokracie, soukromé podnikání a společenská prestiž. Pro mládež ve věku 19 – 23 let má větší význam životní partner, práce a Bůh. Nejstarší skupina mládeže se odlišuje větší preferencí rodiny a dětí, důrazem na veřejně prospěšnou činnost a rozvoj vlastní osobnosti. Roste význam vzdělání, majetku, svobody, demokracie, Boha, lásky a zdraví. Naopak k poklesu došlo u hodnot práce, životního prostředí a být užitečný druhým lidem. V závislosti na pohlaví je patrná hodnotová diference. Muži kladou větší důraz na plat, majetek, úspěšnost v zaměstnání a společenskou prestiž. Zatímco ženy preferují všechny reprodukční hodnoty, jako je partner, láska, rodina a děti. Hodnotová orientace je nejvýrazněji diferencována podle vzdělanostní úrovně. Středoškolské vzdělání je spojeno s reprodukční orientací, která je doplněna hodnotami hobby a Bůh. Ve skupině s vysokoškolským vzděláním dominuje vzdělání, demokracie, svoboda, rozvoj vlastní osobnosti, veřejně prospěšná činnost, být užitečný druhým lidem a společenská prestiž.⁶⁷

V roce 2005 proběhlo dotazníkové šetření na vybraných středních školách zlínského a olomouckého kraje, které mělo zmapovat hodnotové orientace adolescentů. Výsledky hodnot v hodnotovém žebříčku byly v sestupném pořadí následující: zdraví, přátelství, rodina, láska, vzdělání, být užitečným druhým, úspěšnost ve škole, volnočasové aktivity, peníze, dobře vypadat a na posledním místě bylo náboženství.⁶⁸

⁶⁷ SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vydání, Praha: Svoboda servis, 2004. s. 10-16.

⁶⁸ KREJČÍ, A., ČADOVÁ, L. 2006. Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů. *Paidagogos*. [online] 1 [cit. 2019-05-14]. ISSN 1213-3809. Dostupné z: <http://www.paidagogos.net/>

4 Příroda

Ve čtvrté kapitole charakterizujeme přírodu, sportovní aktivity v přírodě a aktivity probouzející zájem o ochranu přírody.

4. 1 Charakteristika přírody

Příroda se stala podnětným, všestranně využitelným a využívaným zdrojem a cílem živelných podnětů i cílevědomě zaměřených volnočasových aktivit. Vztah člověka k ní prošel různými fázemi dlouhodobého vývoje. Na počátku byla spíše pokládána za nepřítel, s nímž musí bojovat a chránit se proti jejím negativním vlivům. Postupně se vztah změnil na základě rostoucích znalostí o zákonitostech jejího vývoje a na základě změn ve způsobu života. Člověk začal tyto zákonitosti poznávat a využívat ve svůj prospěch. Uplatnilo se to v posledních několika staletích rozvoje strojového průmyslu a na něm založené civilizace. Vyvolal však naléhavou potřebu účinně chránit přírodu proti nežádoucím důsledkům cíleného i živelného jednání člověka. Dále pak usilovat o trvale udržitelný rozvoj a rozvíjet ekologické přístupy.⁶⁹

V současnosti vzrůstá vědomí nutnosti pozitivní důsledky technického a vědeckého vývoje uvádět do souladu se zachováním a růstem kvality života včetně využívání volného času a rozvoje. Volnočasové činnosti v přírodě umožňují člověku se do ní vracet a zčásti kompenzovat odtrženost od ní. Cílem je blíže toto prostředí poznávat, využívat ho pro obnovu duševních a tělesných sil, podporu druhých lidí a spolupráci s nimi, rozvoj schopností a výkonnosti. V přírodním prostředí se volnočasové aktivity uplatňují různými způsoby. Někteří v něm pracují, trvale nebo dočasně žijí, procházejí nebo projíždějí. Pronikly sem aktivity, volnočasový pobyt a pohyb. Jedná se o činnosti krátkodobé i dlouhodobé, jednorázové i pravidelné, vycházky, tábory nebo dlouhodobější výpravy. Přitom rozšiřují znalosti o přírodě, napomáhají chránit a zlepšovat současný stav přírody, rozvíjejí praktické dovednosti, podporují morální a fyzickou zdatnost a vytvářejí pozitivní mezilidské vztahy.⁷⁰

⁶⁹ HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. s. 100.

⁷⁰ Tamtéž, s. 100-101.

Příroda je předmětem poznávání, prostorem zábavy, nýbrž také podnětem pro činnosti, které člověka vedou k péči o zachování a rozvoj její diverzity (čištění a budování studánek, vysazování dřevin) a k ochraně před znečišťováním (sběr odpadků). Tomuto úsilí napomáhá spolupráce Lesů České republiky, Klubu českých turistů, a činitelů působících mezi dětmi a mládeží. Český svaz ochránců přírody každoročně pořádá letní a zimní tábory, kde věnuje pozornost projektu „Les ve škole – škola v lese“ a také ochraně ohrožených druhů dřevin, rostlin a živočichů. Za účasti organizací ochránců přírody se celosvětově pořádá mezinárodní kampaň „Vyčistěme svět“, která napomáhá odstraňovat skládky, čistí studánky a organizuje kurzy ochrany přírody.⁷¹

4. 2 Sportovní aktivity v přírodě

Pobyty člověka v přírodě se uskutečňují silami člověka (pěší turistika), s pomocí přesunových prostředků po zemi (na koni, kole), vzduchem nebo po vodě. Vyžaduje to však citlivě přizpůsobovat přírodní prostředí, například vytyčením slalomové lyžařské trati. První značená turistická cesta vznikla v roce 1889 ze Štěchovic ke Svatojánským proudům. V roce 1912 byla otevřena první dálková trasa Praha – Brdy – Šumava. V současnosti je v naší zemi přes 40 tisíc kilometrů značených cest. Budují se také trasy pro horská kola, rozhledny a místa horolezeckých výstupů. V přírodě se kromě turistických značených cest uskutečňují sportovní aktivity, jako je cykloturistika, jízda na horských kolech, orientační závody a lyžařské sporty. Další činnosti se přenášejí na vodu (závodní nebo rekreační plavání, jízda na závodních nebo rekreačních lodích), pod vodu, pod zem (speleologie včetně zdolávání extrémních hloubek propastí), do vzduchu (parašutismus, paragliding, let v baloně, bezmotorové či motorové amatérské létání). Činnosti se uskutečňují spontánně a podle aktuálního rozhodnutí účastníků nebo skupin, někdy organizovaně, na základě náročného tréninkového plánu jako hromadné aktivity (Povltavský maraton). Rozlišujícím hlediskem je různý stupeň náročnosti a výkonnosti mezi prostou účastí v závodě, individuálním rekreačním během, úsilím o špičkový sportovní výkon a zkušeností pedagogiky zážitků. Přírodní prostředí je někdy přizpůsobováno výrazněji, aby podněcovalo a umožňovalo rozvoj volnočasových aktivit náročnějších na organizaci a obsah.⁷²

⁷¹ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 19.

⁷² Tamtéž, s. 16-17.

Zřizování cyklistických tras a cyklostezek je součástí a dobrým příkladem citlivého přístupu k volnočasovému využívání prostředí. Dělí se podle náročnosti do tříd a umožňují vznik naučných stezek, odpočinkových míst nebo okruhů pro cykloturistické výlety. Zařízení zimních sportů, jako jsou například bobové dráhy, běžecké, lyžařské, slalomové a sjezdové areály, šetří přírodu. Vybavenost doplňují lyžařské vleky, lanovky, lyžařské běžecké trati, termální lázně. Vznikají tak zařízení, která umožňují spojovat letní nebo zimní pobyt v přírodě s činností pro rozvoj tělesné zdatnosti, zlepšování kondice, fyzické zdokonalování a aktivní zábavu. Na komerčním základě vznikají komplexy a jsou kultivována horská a další přírodní prostředí. Potřebám nejmladších návštěvníků se také věnuje pozornost prostřednictvím lyžařských škol a výukových lyžařských areálů pro začátečníky. Vznikají také vlastivědná zařízení (skanzen zimních sportů, turistiky a řemesel dané oblasti) a přesouvají se do přírody hromadné zábavy (večerní lyžování). Výseče nebo nápodoby přírodního prostředí se staly trvalou součástí prostředí měst. Člověka tak přibližují k přírodě na část jeho volného času prostřednictvím turistických, sportovních, pěstitelských a kulturních aktivit. Mezi ně patří lezecké stěny umístované do městského centra, přechodná instalace kluzišť nebo bazénů na náměstích, písečné pláže a trvalá lanová centra. Koncipují se také parky, kde jsou vysázeny stromy a je zřízena cyklistická stezka, pěší cesta, vodní plocha a dětské hřiště. Součástí tohoto trendu je chovatelství živočichů a pěstování rostlin, které se uplatňuje ve školách, rodinách a ve volnočasových zařízeních ve formě akvárií, koutků přírody nebo pokusných políček. V autentické podobě se jedná o delfinária, botanické a zoologické zahrady či další specializovaná zařízení.⁷³

⁷³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 17-18.

Ve výzkumu jsme se zaměřili na tyto sportovní aktivity v přírodě:
Zemědělství a související technologie: myslivost, lov a rybaření;
Turistika: geocaching;
Pobyt v přírodě;
Procházky ve volném čase: procházky v přírodě;
Sport, hry a zábava: sporty všeobecně;
Kolektivní sporty: fotbal, nohejbal, basketbal, házená, volejbal, baseball;
Další sporty: běh, nordic walking;
Míčové sporty: badminton, golf;
Vodní a vzdušné sporty: plavání a potápění; surfování, windsurfing a jachtaření; veslování, pádlování, rafting;
Zimní sporty: bruslení, lyžování a snowboarding;
Sporty zaměřené na přesnost: střelba a lukostřelba, petang;
Ostatní sporty: jezdectví, závody a trénink zvířat, cyklistika, jízda na kolečkových bruslích, horolezectví.⁷⁴

Myslivost, lov a rybaření jsou volnočasové aktivity, při kterých jedinec vyjadřuje svůj vztah k přírodě za pomoci nejrůznějších činností. Myslivost zahrnuje činnost v mysliveckém spolku, lov zvěře, chov zvěře a ochranu životního prostředí. Lov může být vykonáván za nejrůznějším účelem v souladu se zákony, např. lov pro sportovní a rekreační účely, lov jako forma odchyty zvěře a lovení pro potravu. V oblasti rybaření se setkáváme s muškařením či plavanou. Výše uvedené aktivity vyžadují jistou dávku zručnosti.⁷⁵

Turistika patří do oblasti cestování, geografie, turismu a osobních aktivit. Hlavním cílem je cestování a poznávání přírody, památek, krajiny a lidí s jejich zvyky. Vyznačuje se poznáváním zajímavých míst a aktivním pohybem. Existuje např. cykloturistika, pěší turistika, vodní turistika, lyžařská turistika a vysokohorská turistika. Geocaching je aktivita na pomezí sportu a turistiky. Hlavním cílem je hledat ukryté objekty pomocí zeměpisných souřadnic. Geocacher je označení člověka, který se zabývá touto aktivitou. Jedinec ukryje objekt na určité místo a publikuje informace o poloze, aby mohla být nalezena.⁷⁶

⁷⁴ POSPÍŠIL, J., POSPÍŠILOVÁ, H., TROCHTOVÁ, L. *Katalog volnočasových aktivit verze 4.0.0: nástroj pro výzkum způsobů prožívání volného času* [online]. 2020 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://www.leisureresearch.eu/cs/catalogue/list>

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

Pobyt v přírodě je specifická aktivita, kterou provozují děti, dospělí i senioři ve svém volném čase. Jedná se především o volný pohyb v přírodním prostředí. Lze ji uskutečňovat v přírodním okolí domova, v parcích, v přírodních rezervacích a národních parcích.⁷⁷

Volnočasová aktivita procházky v přírodě je sladění nenáročné pohybové aktivity a přírodního prostředí. Mohou být spojené s pozorováním zvířat a rostlin. Tato aktivita má svá pravidla, která zajišťují bezpečnost člověka a ochranu přírody.⁷⁸

Abychom mohli pracovat se všemi daty, byla vytvořena všeobecná aktivita „sporty všeobecně“, protože někteří respondenti při vyjádření svých volnočasových aktivit shodně uváděli stručné vyjádření „sport“.⁷⁹

Do kolektivních sportů patří fotbal, nohejbal, basketbal, házená, volejbal a baseball. Fotbal se řadí k nejpoblárnějším kolektivním sportům, při kterém proti sobě soupeří dva celky, z nichž se každý snaží vstřelit co nejvíce gólů soupeři a současně obdržet co nejméně gólů. Cílem nohejbalu je dostat míč přes síť na stranu soupeře povoleným způsobem tak, aby jej nemohl zpracovat a vrátit. Dynamickým míčovým sportem s dlouholetou tradicí je basketbal, kde se snaží hráči vhazovat co nejvíce míčů do soupeřova koše. Házená je sportovní aktivita, která si žádá vysokou míru taktických a pohybových dovedností. Cílem volejbalu je dostat dotyky míč přes síť do pole soupeře a zabránit soupeřům totéž. Kolektivním pálkovacím sportem je baseball, při němž se pálkař snaží zasáhnout míček, oběhnout čtyři mety a získat tak bod.⁸⁰

Mezi další sporty řadíme lehké sporty, u kterých nejde o extrémní sportovní výkon jako spíše o estetickou stránku pohybu, techniku sportovního projevu a zklidnění těla. Jejich cílem je zpevnění postavy, posílení fyzických sil a budování kondice. Vykonávají se individuálně nebo se realizují v rámci určitých zájmových skupin a seminářů. Patří sem např. běh a nordic walking. Běh se rozlišuje rychlostí běhu a délkou tratě. Lze rozlišit běh vysokou rychlostí tzv. sprinty a běhy vytrvalostní. Speciálním typem běhu je tzv. orientační běh, přespolní běh či běh do schodů. Nordic walking je nenáročná aktivita, jejímž nejdůležitějším sportovním nářadím jsou tzv. trekingové hole. Při chůzi s holemi se při správné technice zatěžují rovnoměrně různé skupiny svalů a tím se zátěž rozdělí mezi celé tělo.⁸¹

⁷⁷ POSPÍŠIL, J., POSPÍŠILOVÁ, H., TROCHTOVÁ, L. *Katalog volnočasových aktivit verze 4.0.0: nástroj pro výzkum způsobů prožívání volného času* [online]. 2020 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://www.leisureresearch.eu/cs/catalogue/list>

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

Míčové sporty se obecně těší veliké oblibě mužů i žen napříč věkovými kategoriemi. Důležitou součástí hry je míč různých barev, tvarů a velikostí. Řadíme sem např. badminton a golf. Badminton vyžaduje díky své rychlosti jistou míru fyzické připravenosti. Hráči se snaží odpálit opeřený míček na druhou stranu kurtu k soupeři. Cílem golfu je odehrání míčku z odpaliště do jamky. Bývá vyhledáván díky možnosti pobytu v přírodě.⁸²

Vodní a vzdušné sporty jsou provozované na vodě a některé vyžadují vítr. Patří sem např. plavání a potápění; surfování, windsurfing a jachtaření; veslování, pádlování, rafting. Plavání je individuální sport, který se vyznačuje opakujícím se pohybem ve vodě. Mezi čtyři základní plavecké způsoby patří prsa, znak, kraul a motýlek. Potápění je aktivita pod vodní hladinou. Rozlišujeme tři druhy: potápění s přístrojem, volné potápění na jeden nádech a sportovní šnorchlování. Surfování je vodní sport, během kterého surfař jezdí na surfech na mořských vlnách poháněných větrem. Windsurfing je sport, při kterém windsurfer jezdí na prkně s plachtou po vodní hladině. Díky větru se windsurf dostává do pohybu. Jachting je vodní sport, který se provozuje na lodích s plachtami poháněny silou větru. Veslování je vodní sport, při kterém veslaři ve speciální lodi překonávají danou vzdálenost, v co nejkratším čase. Veslaři plují zády ke směru jízdy a vesla jsou upevněná k lodi. Pádlování je vodní sport, při kterém osoby jezdí čelem ke směru jízdy a pádlo není připevněno k lodi. Rafting je venkovní vodní sport, který se provozuje na nafukovacím raftu. Jedná se o adrenalinový sport, při kterém se sjíždí vodní toky s různým stupněm obtížnosti.⁸³

Společným znakem pro zimní sporty je povrch – led nebo sníh, po kterém se pohybují sportovci. S rozvojem chladících technik lze tyto sporty provozovat v kterémkoli ročním období. Jedná se o týmové či individuální sporty. Patří sem bruslení, lyžování a snowboarding. Bruslení je sport, který můžeme vykonávat v zimním i letním období. Potřebujeme brusle na led nebo inline brusle. Díky přenášení váhy z jedné nohy na druhou je tělo uváděno do pohybu. Lyžování je sportovní disciplína, kterou rozlišujeme na běžecké a sjezdové lyžování. U běžeckého lyžování se jedná o pohyb v různorodém terénu a dá se přirovnat k turistice. Sjezdové lyžování vyžaduje sjezdovku a potřebné zázemí.⁸⁴

⁸² POSPÍŠIL, J., POSPÍŠILOVÁ, H., TROCHTOVÁ, L. *Katalog volnočasových aktivit verze 4.0.0: nástroj pro výzkum způsobů prožívání volného času* [online]. 2020 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://www.leisureresearch.eu/cs/catalogue/list>

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

Hlavním cílem sportů zaměřených na přesnost je co nejpřesnější střelba do předem daného bodu. U jednotlivých typů her se liší technika, cíl i způsob. Patří sem např. střelba a lukostřelba a petang. Střelba je zaměřená na přesnost a cílem je trefit daný cíl pomocí střelné zbraně. Je potřeba mít oprávnění nebo jej provozovat pod dohledem osoby s oprávněním. Řadíme sem např. střelbu z praku, kuše, palných a střelných zbraní. Lukostřelba je zaměřená na přesnost a cílem je pomocí luku střílet do terče z různých vzdáleností. Petang se hraje s kovovými koulemi, které se snažíme dohodit co nejbližší k malé dřevěné kuličce.⁸⁵

Ostatní sporty jsou pohybové aktivity na hranici sportu a jiných odvětví. Pro jejich realizaci je potřeba speciální prostředky a vybavení, které je finančně nákladné. S těmito sporty je spojeno vyšší riziko zranění, proto řadu z nich řadíme mezi tzv. adrenalinové sporty. Je potřebné mít množství zkušeností a v řadě případů je nutné mít licenci k vykonávání daného sportu. Patří sem jezdectví, závody a trénink zvířat; cyklistika; jízda na kolečkových bruslích a horolezectví. Jezdectví je sport, ve kterém se ke sportovním aktivitám využívá zvíře a zahrnuje dostihové závody, drezuru, překážkové disciplíny, westernové jezdectví a vytrvalostní závody. V cyklistice rozlišujeme rychlostní cyklistiku, terénní cyklistiku a tzv. sálovou cyklistiku, kde řadíme krasojízdu a kolovou. Nejrozšířenějším typem jízdy na kolečkových bruslích je tzv. fitness bruslení. Dále rozlišujeme hokejové bruslení, freestyleové bruslení a rychlobruslení. Horolezectví zahrnuje pohybové a sportovní aktivity provozované na svislých stěnách. Je potřebné mít speciální vybavení, zajišťující bezpečnost a chránící před zraněním. Jedná se např. o sedáky, skoby, přilby, lana, cepiny a mačky. Většinou se jedná o venkovní aktivitu, ale můžeme ji provozovat i na umělých stěnách v halách. Horolezci zdolávají horské svahy a skály.⁸⁶

⁸⁵ POSPÍŠIL, J., POSPÍŠILOVÁ, H., TROCHTOVÁ, L. *Katalog volnočasových aktivit verze 4.0.0: nástroj pro výzkum způsobů prožívání volného času* [online]. 2020 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://www.leisureresearch.eu/cs/catalogue/list>

⁸⁶ Tamtéž.

4. 3 Aktivity probouzející zájem o ochranu přírody

Stále častěji vznikají pravidelné a příležitostné aktivity probouzející zájem o ochranu lesa a rozvoj jeho funkcí prostřednictvím programu. Uskutečňuje se budování nových lesních výhledů, turistických rozhleden, obnova pěšin, cyklostezek a lyžařských běžeckých tras, ochrana památných staveb a objektů, pamětních desek v lesích, údržba rozcestníků, informačních poutačů a naučných stezek a budování lesních tábořišť. Aktivity vycházející z přírody nebo k ní zpětně směřující mají význam zvláště pro děti a mládež. Přispívají k základnímu poznávání, jak se k přírodě a v přírodě chovat, jak ji chránit a jak se této ochrany aktivně účastnit. Příkladem z bohatého rostoucího spektra takových aktivit je výroba ptačích budek, „Den Země“, „Zelená stezka – Zlatý list“, „Zachraňme studánky“ a „Pohledy do přírody“. „Den Země“ se každoročně připravuje ve spolupráci podniku Lesy České republiky, mladých ochránců přírody a škol dne 24. dubna. Součástí jsou znalostní soutěže o živočiších, rostlinách a dřevinách, sběr odpadků v lese, výroba ptačích budek a soutěže v branných disciplínách v přírodě. Největší ekologická a přírodovědná postupová soutěž dětí do 15 let „Zelená stezka – Zlatý list“ se koná každým rokem s účastníky ze školních tříd, zájmových kroužků a občanských sdružení. „Zachraňme studánky“ je celostátní kampaň, která aktualizuje celoroční péči o zdroje vody v přírodě a vytváření pozitivního vztahu k přírodě. „Pohledy do přírody“ je fotografická soutěž na témata vypisovaná pro různé věkové kategorie.⁸⁷

Dobrovolnická úklidová akce „Uklidme Česko“ probíhá na území celé České republiky. Jejím cílem je uklidit nepořádek a nelegálně vzniklé černé skládky. Největší podíl na celé akci mají dobrovolníci, například školáci, skauti, úředníci, ekologové, turisté, lékaři atd. Dobrovolní organizátoři místních úklidů se chopí zodpovědnosti, zorganizují úklid v určitém místě a starají se o hladký průběh.⁸⁸

⁸⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 19-20.

⁸⁸ O akci. *Uklidme Česko* [online]. 2014-2019 [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: <https://www.uklidmecesko.cz/about/zakladniInformace/>

5 Výzkum hodnot u mládeže

V páté kapitole se zabýváme výzkumem hodnot u mládeže, kde stanovujeme cíle výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy, volíme metodologii, popisujeme metody sběru dat a výzkumný vzorek, analyzujeme a interpretujeme data a zmiňujeme etické otázky výzkumu. Na konci kapitoly představíme výsledky a shrnutí výzkumu.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem našeho výzkumu je zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnot, mezi pohlavím a sportovními aktivitami v přírodě, mezi stupněm studované školy a preferencí hodnot, mezi stupněm studované školy a sportovními aktivitami v přírodě.

Dílčí cíle:

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty čestnost a pravdivost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty ctižádostivost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty dodržování závazků.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty nezávislost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty odpovědnost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty odvaha zastávat své názory.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty optimismus.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty pevná vůle.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty pochopit odlišné stanovisko.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty ochrana životního prostředí.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty sebeovládání.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty ochota.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty trpělivost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty vychovanost, dobré způsoby.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty poslušnost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty morální čistota.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty opětování služeb.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnoty oddanost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty čestnost a pravdivost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ctižádostivost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty dodržování závazků.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty nezávislost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odpovědnost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odvaha zastávat své názory.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty optimismus.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pevná vůle.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pochopit odlišné stanovisko.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ochrana životního prostředí.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty sebeovládání.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ochota.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty trpělivost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty vychovanost, dobré způsoby.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty poslušnost.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty morální čistota.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty opětování služeb.

Zjistit, zda existuje souvislost mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty oddanost.

5. 2 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz

Z uvedených cílů výzkumu vyplývají následující výzkumné otázky a hypotézy:

Výzkumná otázka č. 1:

Existuje souvislost mezi pohlavím (muž, žena) a preferencí hodnot?

H1a₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty čestnost a pravdivost není statisticky významný vztah.

H1a_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty čestnost a pravdivost je statisticky významný vztah.

H1b₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty ctižádostivost není statisticky významný vztah.

H1b_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty ctižádostivost je statisticky významný vztah.

H1c₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty dodržování závazků není statisticky významný vztah.

H1c_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty dodržování závazků je statisticky významný vztah.

H1d₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty nezávislost není statisticky významný vztah.

H1d_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty nezávislost je statisticky významný vztah.

H1e₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty odpovědnost není statisticky významný vztah.

H1e_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty odpovědnost je statisticky významný vztah.

H1f₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty odvaha zastávat své názory není statisticky významný vztah.

H1f_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty odvaha zastávat své názory je statisticky významný vztah.

H1g₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství není statisticky významný vztah.

H1g_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství je statisticky významný vztah.

H1h₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty optimismus není statisticky významný vztah.

H1h_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty optimismus je statisticky významný vztah.

H1ch₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty pevná vůle není statisticky významný vztah.

H1ch_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty pevná vůle je statisticky významný vztah.

H1i₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty pochopit odlišné stanovisko není statisticky významný vztah.

H1i_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty pochopit odlišné stanovisko je statisticky významný vztah.

H1j₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty ochrana životního prostředí není statisticky významný vztah.

H1j_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty ochrana životního prostředí je statisticky významný vztah.

H1k₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty sebeovládání není statisticky významný vztah.

H1k_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty sebeovládání je statisticky významný vztah.

H1l₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty ochota není statisticky významný vztah.

H1l_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty ochota je statisticky významný vztah.

H1m₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty trpělivost není statisticky významný vztah.

H1m_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty trpělivost je statisticky významný vztah.

H1n₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty vychovanost, dobré způsoby není statisticky významný vztah.

H1n_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty vychovanost, dobré způsoby je statisticky významný vztah.

H1o₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost není statisticky významný vztah.

H1o_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost je statisticky významný vztah.

H1p₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty poslušnost není statisticky významný vztah.

H1p_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty poslušnost je statisticky významný vztah.

H1q₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty morální čistota není statisticky významný vztah.

H1q_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty morální čistota je statisticky významný vztah.

H1r₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty opětování služeb není statisticky významný vztah.

H1r_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty opětování služeb je statisticky významný vztah.

H1s₀: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty oddanost není statisticky významný vztah.

H1s_A: Mezi pohlavím a preferencí hodnoty oddanost je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 2:

Existuje souvislost mezi pohlavím (muž, žena) a sportovními aktivitami v přírodě?

H2₀: Mezi pohlavím a sportovními aktivitami v přírodě není statisticky významný vztah.

H2_A: Mezi pohlavím a sportovními aktivitami v přírodě je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 3:

Existuje souvislost mezi stupněm studované školy (žák/yně základní školy a student/ka střední školy) a preferencí hodnot?

H3a₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty čestnost a pravdivost není statisticky významný vztah.

H3a_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty čestnost a pravdivost je statisticky významný vztah.

H3b₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ctižádostivost není statisticky významný vztah.

H3b_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ctižádostivost je statisticky významný vztah.

H3c₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty dodržování závazků není statisticky významný vztah.

H3c_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty dodržování závazků je statisticky významný vztah.

H3d₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty nezávislost není statisticky významný vztah.

H3d_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty nezávislost je statisticky významný vztah.

H3e₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odpovědnost není statisticky významný vztah.

H3e_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odpovědnost je statisticky významný vztah.

H3f₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odvaha zastávat své názory není statisticky významný vztah.

H3f_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odvaha zastávat své názory je statisticky významný vztah.

H3g₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství není statisticky významný vztah.

H3g_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství je statisticky významný vztah.

H3h₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty optimismus není statisticky významný vztah.

H3h_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty optimismus je statisticky významný vztah.

H3ch₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pevná vůle není statisticky významný vztah.

H3ch_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pevná vůle je statisticky významný vztah.

H3i₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pochopit odlišné stanovisko není statisticky významný vztah.

H3i_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pochopit odlišné stanovisko je statisticky významný vztah.

H3j₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ochrana životního prostředí není statisticky významný vztah.

H3j_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ochrana životního prostředí je statisticky významný vztah.

H3k₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty sebeovládání není statisticky významný vztah.

H3k_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty sebeovládání je statisticky významný vztah.

H3l₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ochota není statisticky významný vztah.

H3l_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ochota je statisticky významný vztah.

H3m₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty trpělivost není statisticky významný vztah.

H3m_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty trpělivost je statisticky významný vztah.

H3n₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty vychovanost, dobré způsoby není statisticky významný vztah.

H3n_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty vychovanost, dobré způsoby je statisticky významný vztah.

H3o₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost není statisticky významný vztah.

H3o_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost je statisticky významný vztah.

H3p₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty poslušnost není statisticky významný vztah.

H3p_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty poslušnost je statisticky významný vztah.

H3q₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty morální čistota není statisticky významný vztah.

H3q_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty morální čistota je statisticky významný vztah.

H3r₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty opětování služeb není statisticky významný vztah.

H3r_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty opětování služeb je statisticky významný vztah.

H3s₀: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty oddanost není statisticky významný vztah.

H3s_A: Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty oddanost je statisticky významný vztah.

Výzkumná otázka č. 4:

Existuje souvislost mezi stupněm studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) a sportovními aktivitami v přírodě?

H4₀: Mezi stupněm studované školy a sportovními aktivitami v přírodě není statisticky významný vztah.

H4_A: Mezi stupněm studované školy a sportovními aktivitami v přírodě je statisticky významný vztah.

5. 3 Volba metodologie

Zvolili jsme kvantitativní přístup, jehož vzorem k výzkumu v sociálních vědách jsou metody přírodních věd. Kvantitativní výzkum využívá experimenty, náhodné výběry a silně strukturovaný sběr dat pomocí dotazníků, testů nebo pozorování. Bývá spojován s hypoteticko – deduktivním modelem vědy, který sestává z teorie, hypotézy, operacionalizované definice, měření, testování hypotézy a verifikace.⁸⁹

Při výzkumu bylo použito metody dotazníkového šetření. Jedná se o soustavu předem připravených a formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které respondent odpovídá písemně. Umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů.⁹⁰

Dotazník je metodický nástroj výzkumu zjišťování informací o postojích k aktuální skutečnosti, osobních znalostech a hodnotových preferencích.⁹¹

Jako každá další výzkumná metoda má své výhody a nevýhody. Výhodou je snadná a rychlá administrace, oslovení většího počtu respondentů a získání značného množství údajů, anonymita respondentů a možné získání informací, které nejsme schopni získat jinou technikou. Naopak musíme počítat se subjektivitou výpovědí, respondentovi nemusí vyhovovat daná forma dotazování a je možné zkreslení odpovědí žádoucím směrem nebo se respondent otázce vyhne.⁹²

⁸⁹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání, Praha: Portál, 2005. s. 46.

⁹⁰ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. s. 163-164.

⁹¹ MAŇÁK, J., ŠVEC, Š., ŠVEC, V. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vydání, Brno: Paido, 2005. s. 20.

⁹² SKUTIL, M. a kol. *Základy pedagogicko – psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vydání, Praha: Portál, 2011, s. 80-81.

5. 4 Metody sběru dat

Sběr dat proběhlo prostřednictvím dotazníkového šetření. Jednalo se o dotazník pro výzkum hodnot, základních světonázorových otázek, volného času, ekonomické situace a zběhlosti v užívání informačních technologií. Byl zaměřený na výzkum prožívání volného času v širším kontextu. Na konci byly základní údaje o respondentovi/respondence. Dotazník obsahoval 75 otázek a jeho vyplnění zabralo maximálně 40 minut. Zvolili jsme anonymní dotazník pro získání pravdivějších údajů. Respondentům byl dotazník předán osobně nebo prostřednictvím internetového odkazu. Nejvýhodnější bylo osobní předávání dotazníků ve školách, po kterém následovalo jeho vyplnění respondenty a vybrání dotazníků zpět. Výhodou tohoto způsobu zadávání byla stoprocentní návratnost. S poměrně menší návratností jsme museli počítat u dotazníků, které byly předány prostřednictvím internetového odkazu. Bylo třeba rozesílat alespoň dvojnásobek ve srovnání s požadovaným rozsahem výběru. V naprosté většině otázek byla vyžadována pouze jedna odpověď. Tyto otázky měly u jednotlivých odpovědí kroužky, které stačilo zřetelně označit. Tam, kde bylo možno uvést více odpovědí, byly u jednotlivých odpovědí čtverečky. Autoři tohoto dotazníku jsou PhDr. Jiří Pospíšil; Ph. D., Mgr. Helena Pospíšilová, Ph. D.; PhDr. Ing. Ludmila Trochtová; PhDr. Naděžda Špatenková, Ph. D., MBA a Bc. Hana Kokosińska.

5. 5 Popis výzkumného vzorku

Výzkumným vzorkem je 240 mužů a 255 žen (z toho 141 žáků/žákyně základních škol a 354 studentů/studentek středních škol). Jednalo se tedy o 495 respondentů z celé ČR. Analyzovali jsme výběr na základě filtrů: pohlaví (muž, žena), věkové skupiny (15 – 24 let), stupně studované školy (žák/žákyně základní školy, student/ka střední školy), preference hodnot (čestnost a pravdivost; ctižádostivost; dodržování závazků; nezávislost; odpovědnost; odvaha zastávat své názory; odvaha, vyhledávání dobrodružství; optimismus; pevná vůle; pochopit odlišné stanovisko; ochrana životního prostředí; sebeovládání; ochota; trpělivost; vychovanost, dobré způsoby; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; poslušnost; morální čistota; opětování služeb; oddanost), aktivit ve volném čase – subkategorie (zemědělství a související technologie; turistika; pobyt v přírodě; procházky ve volném čase; sport, hry a zábava; kolektivní sporty; další sporty; míčové sporty; vodní a vzdušné sporty; zimní sporty; sporty zaměřené na přesnost a ostatní sporty).

5. 6 Analýza a interpretace dat

Použili jsme test nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku. Tento test významnosti využíváme v případech, kdy rozhodujeme, zda existuje souvislost mezi dvěma pedagogickými jevy, které byly zachyceny pomocí nominálního či ordinálního měření. Začíná formulováním nulové a alternativní hypotézy. Nulová hypotéza (H_0) je předpoklad, že mezi sledovanými jevy není statisticky významný vztah (souvislost). Alternativní hypotéza (H_A) je předpoklad, že mezi sledovanými jevy je statisticky významný vztah (souvislost). Testování významnosti provedeme na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ (5%). Vypočítaná hodnota χ^2 je ukazatelem velikosti rozdílu mezi skutečností a H_0 . Při rozhodování o platnosti H_0 postupujeme tak, že vypočítanou hodnotu testového kritéria srovnáváme s tzv. kritickou hodnotou, kterou najdeme ve statistických tabulkách. Kritickou hodnotu hledáme vždy pro určitou hladinu významnosti (α) a počet stupňů volnosti. Pokud je vypočítaná hodnota testového kritéria menší než kritická hodnota, přijímáme H_0 . Pokud je vypočítaná hodnota testového kritéria větší než hodnota kritická, odmítáme H_0 a přijímáme H_A .⁹³

Z dotazníku jsme se zaměřili na 2. část – Prožívání volného času, 3. část – Preference hodnot a 6. část – Základní údaje u respondentovi/respondence.

⁹³ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. s. 76-78.

5. 6. 1 Prožívání volného času

Ve druhé části dotazníku (viz Příloha 1: Dotazník pro výzkum hodnot, základních světonázorových otázek, volného času, ekonomické situace a zběhlosti v užívání informačních technologií) měli respondenti za úkol vybrat všechny jejich volnočasové aktivity. Mohli zadat neomezené množství aktivit, ke kterým připojili informace, jak často se jim věnují a kolik času jim obvykle věnují.

Ve výzkumu jsme se zaměřili na níže uvedené sportovní aktivity v přírodě (aktivity ve volném čase – subkategorie):

Zemědělství a související technologie: myslivost, lov a rybaření;

Turistika: geocaching;

Pobyt v přírodě;

Procházky ve volném čase: procházky v přírodě;

Sport, hry a zábava: sporty všeobecně;

Kolektivní sporty: fotbal, nohejbal, basketbal, házená, volejbal, baseball;

Další sporty: běh, nordic walking;

Míčové sporty: badminton, golf;

Vodní a vzdušné sporty: plavání a potápění; surfování, windsurfing a jachtaření; veslování, pádlování, rafting;

Zimní sporty: bruslení, lyžování a snowboarding;

Sporty zaměřené na přesnost: střelba a lukostřelba, petang;

Ostatní sporty: jezdectví, závody a trénink zvířat, cyklistika, jízda na kolečkových bruslích, horolezectví.

5. 6. 2 Preference hodnot

Ve třetí části dotazníku (viz Příloha 1: Dotazník pro výzkum hodnot, základních světonázorových otázek, volného času, ekonomické situace a zběhlosti v užívání informačních technologií) respondenti vyjadřovali svůj postoj k jednotlivým hodnotám vyznačením polohy na úsečce (nízký, nižší, vyšší, vysoký význam).

Zaměřili jsme se na hodnotu ochrany životního prostředí a na následující instrumentální hodnoty:

Čestnost a pravdivost;

Ctižádostivost;

Dodržování závazků;

Nezávislost;

Odpovědnost;

Odvaha zastávat své názory;

Odvaha, vyhledávání dobrodružství;

Optimismus;

Pevná vůle;

Pochopit odlišné stanovisko;

Sebeovládání;

Ochota;

Trpělivost;

Vychovanost, dobré způsoby;

Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost;

Poslušnost;

Morální čistota;

Opětování služeb;

Oddanost.

5. 6. 3 Základní údaje o respondentovi/respondence

V šesté části dotazníku (viz Příloha 1: Dotazník pro výzkum hodnot, základních světonázorových otázek, volného času, ekonomické situace a zběhlosti v užívání informačních technologií) jsme se zeptali na základní informace o respondentovi/respondence. Jednalo se o věk, pohlaví, kraj, velikost obce a stupeň studované školy.

5. 7 Etické otázky výzkumu

Mezi důležité zásady etického jednání patří potřeba získat informovaný souhlas (tzn., že osoba se zúčastní výzkumu, pouze pokud s tím souhlasí), přístup k nezletilým (nezletilí nemohou dát informovaný souhlas), zatajení informací účastníkům (účastníci musí být úplně obeznámeni s okolnostmi výzkumu), svoboda odmítnutí (účastníci mohou kdykoli ukončit svoji účast v projektu) a anonymita (identita účastníků není výzkumníkům známa).⁹⁴

Na začátku dotazníku byli respondenti informováni, že poskytnutá data jsou zcela anonymní. Nikdy se nebudou vyhodnocovat samostatně, ale vždy jako součást odpovědí od všech účastníků výzkumu.

5. 8 Výsledky výzkumu

Ve výzkumu jsme se zaměřili na to, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnot, mezi pohlavím a sportovními aktivitami v přírodě, mezi stupněm studované školy a preferencí hodnot, mezi stupněm studované školy a sportovními aktivitami v přírodě. Pomocí testu dobré shody χ^2 – kvadrát jsme určili, zda mezi sledovanými jevy je statisticky významný vztah či není. Uvedli jsme, zda hodnota pro respondenta má nízký, nižší, vyšší nebo vysoký význam. Pro přehlednost jsme vytvořili tabulky, pod které jsme vložili grafy. V žádném dotazníku se nevyskytla jiná a žádná odpověď. Celková četnost n je 495 (z toho 240 mužů a 255 žen; 141 žáků/žákyň základní školy a 354 studentů/studentek střední školy ve věkové skupině 15 – 24 let).

⁹⁴ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání, Praha: Portál, 2005. s. 155.

5. 8. 1 Zpracování výzkumné otázky č. 1

Tabulka č. 1: Pohlaví (muž) – Preference hodnot

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Čestnost a pravdivost	40	59	46	95
Ctižádostivost	31	99	81	29
Dodržování závazků	64	57	52	67
Nezávislost	26	58	79	77
Odpovědnost	58	63	54	65
Odvaha zastávat své názory	30	30	86	94
Odvaha, vyhledávání dobrodružství	17	50	83	90
Optimismus	51	36	61	92
Pevná vůle	18	53	100	69
Pochopit odlišné stanovisko	24	113	60	43
Ochrana životního prostředí	34	75	75	56
Sebeovládání	23	53	85	79
Ochota	64	39	61	76
Trpělivost	31	56	98	55
Vychovanost, dobré způsoby	46	39	72	83

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost	40	103	56	41
Poslušnost	18	68	98	56
Morální čistota	36	66	87	51
Opětování služeb	25	85	85	45
Oddanost	21	51	80	88

Zdroj: Vlastní zpracování.

Nejvíce mužů ve věkové skupině 15 – 24 let preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory; optimismus; odvaha, vyhledávání dobrodružství; oddanost a vychovanost, dobré způsoby, které pro ně mají vysoký význam. Hodnoty pevná vůle; trpělivost; poslušnost; morální čistota; sebeovládání; opětování služeb; nezávislost a ochrana životního prostředí mají pro ně vyšší význam. Nižší význam mají hodnoty pochopit odlišné stanovisko; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost a ctižádostivost. 64 mužů ve věkové skupině 15 – 24 let se vyjádřilo, že hodnoty dodržování závazků a ochota mají pro ně nízký význam.

Tabulka č. 2: Pohlaví (žena) – Preference hodnot

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Čestnost a pravdivost	27	86	39	103
Ctižádostivost	59	99	74	23
Dodržování závazků	68	69	65	53
Nezávislost	42	84	82	47
Odpovědnost	55	78	52	70
Odvaha zastávat své názory	54	59	68	74
Odvaha, vyhledávání dobrodružství	16	59	124	56
Optimismus	57	67	70	61
Pevná vůle	29	73	99	54
Pochopit odlišné stanovisko	47	92	72	44
Ochrana životního prostředí	40	85	70	60
Sebeovládání	39	66	94	56
Ochota	36	63	98	58
Trpělivost	34	65	88	68
Vychovanost, dobré způsoby	33	82	80	60

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost	40	98	85	32
Poslušnost	34	67	91	63
Morální čistota	41	82	81	51
Opětování služeb	23	82	99	51
Oddanost	25	99	92	39

Zdroj: Vlastní zpracování.

Nejvíce žen ve věkové skupině 15 – 24 let preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory, které pro ně mají vysoký význam. Hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství; pevná vůle; opětování služeb; ochota; sebeovládání; poslušnost a trpělivost mají pro ně vyšší význam. Nižší význam mají hodnoty ctižádostivost; oddanost; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; pochopit odlišné stanovisko; ochrana životního prostředí; nezávislost; vychovanost, dobré způsoby; morální čistota a odpovědnost. 68 žen se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam.

Tabulka č. 3: Pohlaví (muž, žena) – Preference hodnot

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Čestnost a pravdivost	67	145	85	198
Ctižádostivost	90	198	155	52
Dodržování závazků	132	126	117	120
Nezávislost	68	142	161	124
Odpovědnost	113	141	106	135
Odvaha zastávat své názory	84	89	154	168
Odvaha, vyhledávání dobrodružství	33	109	207	146
Optimismus	108	103	131	153
Pevná vůle	47	126	199	123
Pochopit odlišné stanovisko	71	205	132	87
Ochrana životního prostředí	74	160	145	116
Sebeovládání	62	119	179	135
Ochota	100	102	159	134
Trpělivost	65	121	186	123
Vychovanost, dobré způsoby	79	121	152	143

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost	80	201	141	73
Poslušnost	52	135	189	119
Morální čistota	77	148	168	102
Opětování služeb	48	167	184	96
Oddanost	46	150	172	127

Zdroj: Vlastní zpracování.

Nejvíce mužů a žen ve věkové skupině 15 – 24 let preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory a optimismus, které pro ně mají vysoký význam. Hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství; pevná vůle; poslušnost; trpělivost; opětování služeb; sebeovládání; oddanost; morální čistota; nezávislost; ochota a vychovanost, dobré způsoby mají pro ně vyšší význam. Nižší význam mají hodnoty pochopit odlišné stanovisko; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; ctižádostivost; ochrana životního prostředí a odpovědnost. 132 mužů a žen se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam.

Tabulka č. 4: Výsledky testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku: Pohlaví (muž, žena) – Preference hodnot

HODNOTY	$\chi^2_{(df = 3)}$	p
Čestnost a pravdivost	8,0025	0,045960
Ctižádostivost	9,2736	0,025866
Dodržování závazků	3,8909	0,273489
Nezávislost	15,3989	0,001506
Odpovědnost	1,4451	0,695002
Odvaha zastávat své názory	20,3556	0,000143
Odvaha, vyhledávání dobrodružství	16,3724	0,000951
Optimismus	16,1231	0,001070
Pevná vůle	7,1354	0,067706
Pochopit odlišné stanovisko	10,2592	0,016487
Ochrana životního prostředí	0,9682	0,808948
Sebeovládání	9,4744	0,023605
Ochota	24,0826	0,000024
Trpělivost	2,2671	0,518860
Vychovanost, dobré způsoby	21,1055	0,000100
Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost	6,7502	0,080302
Poslušnost	5,1517	0,161022
Morální čistota	1,8158	0,611496
Opětování služeb	1,1239	0,771299
Oddanost	35,0281	0,000000

Zdroj: Vlastní zpracování.

Ve statistických tabulkách zjišťujeme, že kritická hodnota chí kvadrát pro hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ a 3 stupně volnosti je $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$.

Výsledky: Pohlaví (muž, žena) – Preference hodnot

Dodržování závazků: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 3,8909$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H1c_0$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty dodržování závazků není statisticky významný vztah.

Odpovědnost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 1,4451$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H1e_0$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty odpovědnost není statisticky významný vztah.

Pevná vůle: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 7,1354$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H1ch_0$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty pevná vůle není statisticky významný vztah.

Ochrana životního prostředí: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 0,9682$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H1j_0$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty ochrana životního prostředí není statisticky významný vztah.

Trpělivost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 2,2671$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H1m_0$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty trpělivost není statisticky významný vztah.

Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 6,7502$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu (H_0). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost není statisticky významný vztah.

Poslušnost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 5,1517$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H1o_0$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty poslušnost není statisticky významný vztah.

Morální čistota: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 1,8158$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H1q_0$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty morální čistota není statisticky významný vztah.

Opětování služeb: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 1,1239$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H1r_0$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty opětování služeb není statisticky významný vztah.

Ve statistických tabulkách zjišťujeme, že kritická hodnota chí kvadrát pro hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ a 3 stupně volnosti je $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$.

Výsledky: Pohlaví (muž, žena) – Preference hodnot

Čestnost a pravdivost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 8,0025$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H1a_A). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty čestnost a pravdivost je statisticky významný vztah.

Ctižádostivost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 9,2736$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H1b_A). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty ctižádostivost je statisticky významný vztah.

Nezávislost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 15,3989$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H1d_A). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty nezávislost je statisticky významný vztah.

Odvaha zastávat své názory: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 20,3556$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H1f_A). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty odvaha zastávat své názory je statisticky významný vztah.

Odvaha, vyhledání dobrodružství: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 16,3724$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H1g_A). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství je statisticky významný vztah.

Optimismus: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 16,1231$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H1h_A). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty optimismus je statisticky významný vztah.

Pochopit odlišné stanovisko: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 10,2592$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H1i_A). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty pochopit odlišné stanovisko je statisticky významný vztah.

Sebeovládání: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 9,4744$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H1k_A). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty sebeovládání je statisticky významný vztah.

Ochota: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 24,0826$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H1l_A). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty ochota je statisticky významný vztah.

Vychovanost, dobré způsoby: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 21,1055$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu ($H1n_A$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty vychovanost, dobré způsoby je statisticky významný vztah.

Oddanost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 35,0281$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu ($H1s_A$). Mezi pohlavím a preferencí hodnoty oddanost je statisticky významný vztah.

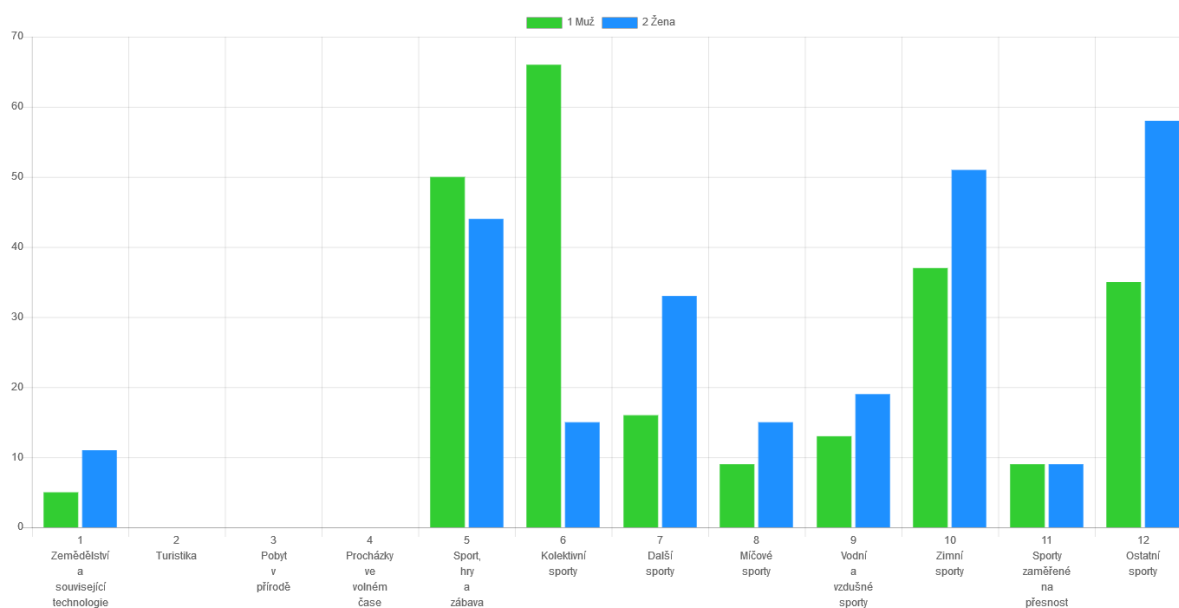
5. 8. 2 Zpracování výzkumné otázky č. 2

Tabulka č. 5: Pohlaví (muž, žena) – Sportovní aktivity v přírodě

Sportovní aktivity v přírodě	Počet mužů	Počet žen	Počet mužů a žen
Zemědělství a související technologie	5	11	16
Turistika	0	0	0
Pobyt v přírodě	0	0	0
Procházky ve volném čase	0	0	0
Sport, hry a zábava	50	44	94
Kolektivní sporty	66	15	81
Další sporty	16	33	49
Míčové sporty	9	15	24
Vodní a vzdušné sporty	13	19	32
Zimní sporty	37	51	88
Sporty zaměřené na přesnost	9	9	18
Ostatní sporty	35	58	93
Celkem	240	255	495

Zdroj: Vlastní zpracování.

Graf č. 2: Pohlaví (muž, žena) – Sportovní aktivity v přírodě

Z tabulky a grafu vyplývá, že se muži ve věkové skupině 15 – 24 let nejvíce věnují kolektivním sportům. Poté si nejvíce volí sport, hry a zábavu; následují zimní sporty; ostatní sporty; další sporty; vodní a vzdušné sporty; míčové sporty; sporty zaměřené na přesnost; zemědělství a související technologie. Naopak žádný muž se ve věkové skupině 15 – 24 let nevěnuje turistice, pobytu v přírodě a procházkám ve volném čase.

Ženy ve věkové skupině 15 – 24 let se nejvíce věnují ostatním sportům. Poté si nejvíce volí zimní sporty; následují sport, hry a zábava; další sporty; vodní a vzdušné sporty; kolektivní sporty; míčové sporty; zemědělství a související technologie; sporty zaměřené na přesnost. Stejně jako u mužů se žádná žena ve věkové skupině 15 – 24 let nevěnuje turistice, pobytu v přírodě a procházkám ve volném čase.

Muži a ženy ve věkové skupině 15 – 24 let se nejvíce věnují sportu, hře a zábavě. Poté nejvíce volí ostatní sporty; následují zimní sporty; kolektivní sporty; další sporty; vodní a vzdušné sporty; míčové sporty; sporty zaměřené na přesnost; zemědělství a související technologie. Žádný muž ani žena se ve věkové skupině 15 – 24 let nevěnují turistice, pobytu v přírodě a procházce ve volném čase.

Tabulka č. 6: Výsledky testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku: Pohlaví (muž, žena) – Sportovní aktivity v přírodě

Sportovní aktivity v přírodě	$\chi^2_{(df = 11)}$	p
Zemědělství a související technologie Turistika Pobyt v přírodě Procházky ve volném čase Sport, hry a zábava Kolektivní sporty Další sporty Míčové sporty Vodní a vzdušné sporty Zimní sporty Sporty zaměřené na přesnost Ostatní sporty	50,7748	0,000000

Zdroj: Vlastní zpracování.

Ve statistických tabulkách zjišťujeme, že kritická hodnota chí kvadrát pro hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ a 11 stupňů volnosti je $\chi^2_{(df = 11)} = 19,675$. Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 50,7748$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 1)} = 19,675$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H_{2A}).

Mezi pohlavím (muž, žena) a sportovními aktivitami v přírodě je statisticky významný vztah.

5. 8. 3 Zpracování výzkumné otázky č. 3

Tabulka č. 7: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy) – Preference hodnot

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Čestnost a pravdivost	19	44	15	63
Ctižádostivost	17	74	32	18
Dodržování závazků	43	32	27	39
Nezávislost	15	46	37	43
Odpovědnost	42	31	20	48
Odvaha zastávat své názory	12	19	41	69
Odvaha, vyhledávání dobrodružství	4	36	62	39
Optimismus	39	20	44	38
Pevná vůle	10	39	42	50
Pochopit odlišné stanovisko	23	52	38	28
Ochrana životního prostředí	20	41	35	45
Sebeovládání	9	34	59	39
Ochota	29	27	33	52
Trpělivost	13	27	56	45
Vychovanost, dobré způsoby	24	28	20	69

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost	26	52	24	39
Poslušnost	10	35	47	49
Morální čistota	17	47	35	42
Opětování služeb	19	53	44	25
Oddanost	11	54	35	41

Zdroj: Vlastní zpracování.

Nejvíce žáků/žákyň základní školy preferuje hodnoty odvaha zastávat své názory; vychovanost, dobré způsoby; čestnost a pravdivost; ochota; pevná vůle; poslušnost; odpovědnost a ochrana životního prostředí, které pro ně mají vysoký význam. Hodnoty odvaha, vyhledání dobrodružství; sebeovládání; trpělivost a optimismus mají pro ně vyšší význam. Nižší význam mají hodnoty ctižádostivost; oddanost; opětování služeb; pochopit odlišné stanovisko; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; morální čistota a nezávislost. 43 žáků/žákyň základní školy se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam.

Tabulka č. 8: Stupeň studované školy (student/ka střední školy) – Preference hodnot

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Čestnost a pravdivost	48	101	70	135
Ctižádostivost	73	124	123	34
Dodržování závazků	89	94	90	81
Nezávislost	53	96	124	81
Odpovědnost	71	110	86	87
Odvaha zastávat své názory	72	70	113	99
Odvaha, vyhledávání dobrodružství	29	73	145	107
Optimismus	69	83	87	115
Pevná vůle	37	87	157	73
Pochopit odlišné stanovisko	48	153	94	59
Ochrana životního prostředí	54	119	110	71
Sebeovládání	53	85	120	96
Ochota	71	75	126	82
Trpělivost	52	94	130	78
Vychovanost, dobré způsoby	55	93	132	74

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost	54	149	117	34
Poslušnost	42	100	142	70
Morální čistota	60	101	133	60
Opětování služeb	29	114	140	71
Oddanost	35	96	137	86

Zdroj: Vlastní zpracování.

Nejvíce studentů/studentek střední školy preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; optimismus, které pro ně mají vysoký význam. Hodnoty pevná vůle; odvaha, vyhledávání dobrodružství; poslušnost; opětování služeb; oddanost; morální čistota; vychovanost, dobré způsoby; trpělivost; ochota; nezávislost; sebeovládání a odvaha zastávat své názory mají pro ně vyšší význam. Nižší význam mají hodnoty pochopit odlišné stanovisko; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; ctižádostivost; ochrana životního prostředí a odpovědnost. 89 studentů/studentek střední školy se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam.

Tabulka č. 9: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) – Preference hodnot

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Čestnost a pravdivost	67	145	85	198
Ctižádostivost	90	198	155	52
Dodržování závazků	132	126	117	120
Nezávislost	68	142	161	124
Odpovědnost	113	141	106	135
Odvaha zastávat své názory	84	89	154	168
Odvaha, vyhledávání dobrodružství	33	109	207	146
Optimismus	108	103	131	153
Pevná vůle	47	126	199	123
Pochopit odlišné stanovisko	71	205	132	87
Ochrana životního prostředí	74	160	145	116
Sebeovládání	62	119	179	135
Ochota	100	102	159	134
Trpělivost	65	121	186	123
Vychovanost, dobré způsoby	79	121	152	143

HODNOTY	$x \leq \mu - \sigma$	$\mu - \sigma < x \leq \mu$	$\mu < x \leq \mu + \sigma$	$x > \mu + \sigma$
Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost	80	201	141	73
Poslušnost	52	135	189	119
Morální čistota	77	148	168	102
Opětování služeb	48	167	184	96
Oddanost	46	150	172	127

Zdroj: Vlastní zpracování.

Nejvíce žáků/žákyň základní školy a studentů/studentek střední školy preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory a optimismus, které pro ně mají vysoký význam. Hodnoty odvaha, vyhledání dobrodružství; pevná vůle; poslušnost; trpělivost; opětování služeb; sebeovládání; oddanost; morální čistota; nezávislost; ochota a vychovanost, dobré způsoby mají pro ně vyšší význam. Nižší význam mají hodnoty pochopit odlišné stanovisko; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; ctižádostivost; ochrana životního prostředí a odpovědnost. 132 žáků/žákyň základní školy a studentů/studentek střední školy se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam.

Tabulka č. 10: Výsledky testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy a student/ka střední školy) – Preference hodnot

HODNOTY	$\chi^2_{(df=3)}$	P
Čestnost a pravdivost	6,2278	0,101040
Ctižádostivost	17,3839	0,000589
Dodržování závazků	4,3037	0,230487
Nezávislost	7,1719	0,066615
Odpovědnost	15,2316	0,001629
Odvaha zastávat své názory	23,8659	0,000027
Odvaha, vyhledávání dobrodružství	5,8857	0,117305
Optimismus	9,9147	0,019305
Pevná vůle	15,8312	0,001228
Pochopit odlišné stanovisko	2,1020	0,551504
Ochrana životního prostředí	8,1155	0,043685
Sebeovládání	7,7104	0,052391
Ochota	11,8874	0,007779
Trpělivost	8,7614	0,032637
Vychovanost, dobré způsoby	46,7928	0,000000
Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost	32,6928	0,000000
Poslušnost	13,2434	0,004139
Morální čistota	15,2230	0,001636
Opětování služeb	5,9384	0,114644
Oddanost	11,1192	0,011098

Zdroj: Vlastní zpracování.

Ve statistických tabulkách zjišťujeme, že kritická hodnota chí kvadrát pro hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ a 3 stupně volnosti je $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$.

Výsledky: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy a student/ka střední školy)

– Preference hodnot

Čestnost a pravdivost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 6,2278$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H3a_0$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty čestnost a pravdivost není statisticky významný vztah.

Dodržování závazků: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 4,3037$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H3c_0$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty dodržování závazků není statisticky významný vztah.

Nezávislost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 7,1719$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H3d_0$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty nezávislost není statisticky významný vztah.

Odvaha, vyhledávání dobrodružství: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 5,8857$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H3g_0$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odvaha, vyhledávání dobrodružství není statisticky významný vztah.

Pochopit odlišné stanovisko: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 2,1020$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H3i_0$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pochopit odlišné stanovisko není statisticky významný vztah.

Sebeovládání: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 7,7104$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H3k_0$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty sebeovládání není statisticky významný vztah.

Opětování služeb: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 5,9384$ je menší než kritická hodnota $\chi^2_{(df=3)} = 7,815$, a proto přijímáme nulovou hypotézu ($H3r_0$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty opětování služeb není statisticky významný vztah.

Výsledky: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy a student/ka střední školy)

– Preference hodnot

Ctižádostivost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 17,3839$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H3b_A). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ctižádostivost je statisticky významný vztah.

Odpovědnost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 15,2316$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H3e_A). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odpovědnost je statisticky významný vztah.

Odvaha zastávat své názory: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 23,8659$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H3f_A). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty odvaha zastávat své názory je statisticky významný vztah.

Optimismus: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 9,9147$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H3h_A). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty optimismus je statisticky významný vztah.

Pevná vůle: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 15,8312$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H3ch_A). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pevná vůle je statisticky významný vztah.

Ochrana životního prostředí: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 8,1155$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H3j_A). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ochrana životního prostředí je statisticky významný vztah.

Ochota: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 11,8874$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H3l_A). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty ochota je statisticky významný vztah.

Trpělivost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 8,7614$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H3m_A). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty trpělivost je statisticky významný vztah.

Vychovanost, dobré způsoby: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 46,7928$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H3n_A). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty vychovanost, dobré způsoby je statisticky významný vztah.

Pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 32,6928$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu ($H3o_A$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty pokora, podřízení se životním okolnostem je statisticky významný vztah.

Poslušnost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 13,2434$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu ($H3p_A$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty poslušnost je statisticky významný vztah.

Morální čistota: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 15,2230$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu ($H3q_A$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty morální čistota je statisticky významný vztah.

Oddanost: Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 11,1192$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 3)} = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu ($H3s_A$). Mezi stupněm studované školy a preferencí hodnoty oddanost je statisticky významný vztah.

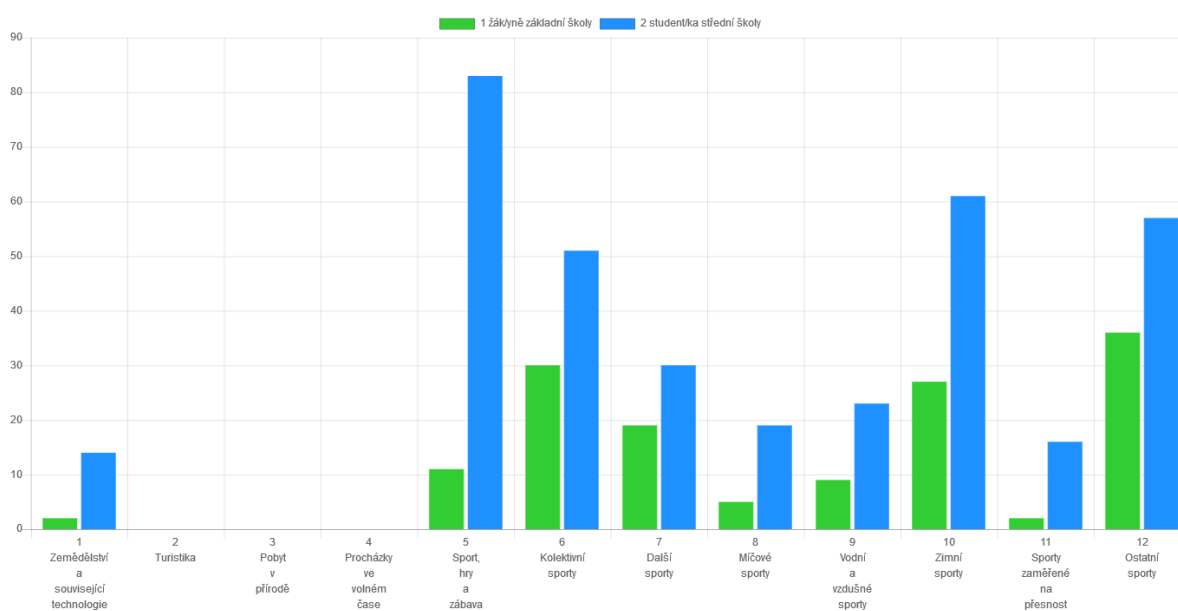
5. 8. 4 Zpracování výzkumné otázky č. 4

Tabulka č. 11: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) – Sportovní aktivity v přírodě

Sportovní aktivity v přírodě	Počet žáků/žákyň základní školy	Počet studentů/studentek střední školy	Počet žáků/žákyň základní školy a studentů/studentek střední školy
Zemědělství a související technologie	2	14	16
Turistika	0	0	0
Pobyt v přírodě	0	0	0
Procházky ve volném čase	0	0	0
Sport, hry a zábava	11	83	94
Kolektivní sporty	30	51	81
Další sporty	19	30	49
Míčové sporty	5	19	24
Vodní a vzdušné sporty	9	23	32
Zimní sporty	27	61	88
Sporty zaměřené na přesnost	2	16	18
Ostatní sporty	36	57	93
Celkem	141	354	495

Zdroj: Vlastní zpracování.

Graf č. 3: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) – Sportovní aktivity v přírodě

Z tabulky a grafu vyplývá, že se žáci/žákyně základní školy nejvíce věnují ostatním sportům. Následují kolektivní sporty; zimní sporty; další sporty; sport, hry a zábava; vodní a vzdušné sporty; míčové sporty; zemědělství a související technologie; sporty zaměřené na přesnost. Žádný žák ani žákyně základní školy si jako aktivitu ve volném čase nevolí turistiku, pobyt v přírodě a procházky ve volném čase.

U studentů/studentek střední školy je nejvíce vykonávanou aktivitou sport, hry a zábava. Dále pak zimní sporty; ostatní sporty; kolektivní sporty; další sporty; vodní a vzdušné sporty; míčové sporty; sporty zaměřené na přesnost; zemědělství a související technologie. Žádný student ani studentka střední školy se nevěnuje turistice, pobytu v přírodě a procházkám ve volném čase.

Žáci/žákyně základní školy a studenti/studentky střední školy si nejvíce volí sport, hru a zábavu. Následují ostatní sporty; zimní sporty; kolektivní sporty; další sporty; vodní a vzdušné sporty; míčové sporty; sporty zaměřené na přesnost; zemědělství a související technologie. Žádný žák/yně základní školy ani student/ka střední školy si jako aktivitu ve volném čase nevolí turistiku, pobyt v přírodě a procházky ve volném čase.

Tabulka č. 12: Výsledky testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) – Sportovní aktivity v přírodě

Sportovní aktivity v přírodě	$\chi^2_{(df = 11)}$	p
Zemědělství a související technologie Turistika Pobyt v přírodě Procházky ve volném čase Sport, hry a zábava Kolektivní sporty Další sporty Míčové sporty Vodní a vzdušné sporty Zimní sporty Sporty zaměřené na přesnost Ostatní sporty	28,7998	0,002438

Zdroj: Vlastní zpracování.

Ve statistických tabulkách zjišťujeme, že kritická hodnota chí kvadrát pro hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ a 11 stupňů volnosti je $\chi^2_{(df = 11)} = 19,675$. Vypočítaná hodnota testového kritéria $\chi^2 = 28,7998$ je větší než kritická hodnota $\chi^2_{(df = 11)} = 19,675$, a proto přijímáme alternativní hypotézu (H_{4A}).

Mezi stupněm studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) a sportovními aktivitami v přírodě je statisticky významný vztah.

5. 9 Shrnutí

Zjistili jsme, že mezi pohlavím (muž, žena) a preferencí hodnot (dodržování závazků; odpovědnost; pevná vůle; ochrana životního prostředí; trpělivost; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; poslušnost; morální čistota; opětování služeb) není statisticky významný vztah (H_{10}). Na druhou stranu mezi pohlavím (muž, žena) a preferencí hodnot (čestnost a pravdivost; ctižádostivost; nezávislost; odvaha zastávat své názory; odvaha, vyhledávání dobrodružství; optimismus; pochopit odlišné stanovisko; sebeovládání; ochota; vychovanost, dobré způsoby; oddanost) je statisticky významný vztah (H_{1A}). Nejvíce mužů ve věkové skupině 15 – 24 let preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory; optimismus; odvaha, vyhledávání dobrodružství; oddanost a vychovanost, dobré způsoby, které pro ně mají vysoký význam. 64 mužů ve věkové skupině 15 – 24 let se vyjádřilo, že hodnoty dodržování závazků a ochota mají nízký význam. Nejvíce žen ve věkové skupině 15 – 24 let preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory, které pro ně mají vysoký význam. 68 žen se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má nízký význam. Z toho vyplývá, že nejvíce mužů a žen ve věkové skupině 15 – 24 let preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory a optimismus, které pro ně mají vysoký význam. Naopak 132 mužů a žen se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam. Zde můžeme vidět, že hodnota čestnost a pravdivost má vysoký význam a na druhou stranu hodnota dodržování závazků nízký význam. Tento postoj k hodnotám se však nemusí projevit v chování mládeže. Může se jednat o jejich představu, jací by chtěli být. V tomto věku se často sami hledají, snaží se vyniknout, upozornit na sebe. Dochází také ke změně a utváření si vlastních názorů. Dále je důležité se zamyslet nad tím, co si mládež představí pod hodnotou dodržování závazků. Například může jít o dodržení slibu, školní povinnosti, pracovní povinnosti apod. Tato hodnota má pro ně nízký význam, protože v tomto věku preferují jiné hodnoty.

Objevili jsme, že mezi pohlavím (muž, žena) a sportovními aktivitami v přírodě je statisticky významný vztah ($H2_A$). Muži se ve věkové skupině 15 – 24 let nejvíce věnují kolektivním sportům (fotbalu, nohejbalu, basketbalu, házené, volejbalu, baseballu), zatímco ženy ostatním sportům (jezdeckví, závodům a tréninku zvířat, cyklistice, jízdě na kolečkových bruslích, horolezectví). Pouze 15 žen se v této věkové skupině vyjádřilo, že preferuje kolektivní sporty, protože například fotbal, nohejbal, basketbal, házená a baseball jsou typické spíše pro muže. Muži a ženy ve věkové skupině 15 – 24 let se nejvíce věnují sportu, hře a zábavě (sportům všeobecně). Žádný muž ani žena se ve věkové skupině 15 – 24 let nevěnují turistice, pobytu v přírodě a procházce ve volném čase. Nevíme, zda se jim opravdu nevěnují, nebo je zapomněli uvést. Nejméně si také volí zemědělství a související technologie (myslivost, lov a rybaření) a sporty zaměřené na přesnost (střelba a lukostřelba, petang), protože nepatří mezi oblíbené aktivity pro tuto věkovou skupinu.

Prozkoumali jsme, že mezi stupněm studované školy (žák/yně základní školy a student/ka střední školy) a preferencí hodnot (čestnost a pravdivost; dodržování závazků; nezávislost; odvaha, vyhledávání dobrodružství; pochopit odlišné stanovisko; sebeovládání; opětování služeb) není statisticky významný vztah ($H3_0$). Na druhou stranu mezi stupněm studované školy (žák/yně základní školy a student/ka střední školy) a preferencí hodnot (ctižádostivost; odpovědnost; odvaha zastávat své názory; optimismus; pevná vůle; ochrana životního prostředí; ochota; trpělivost; vychovanost, dobré způsoby; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; poslušnost; morální čistota; oddanost) je statisticky významný vztah ($H3_A$). Nejvíce žáků/žákyň základní školy preferuje hodnoty odvaha zastávat své názory; vychovanost, dobré způsoby; čestnost a pravdivost; ochota; pevná vůle; poslušnost; odpovědnost a ochrana životního prostředí, které pro ně mají vysoký význam. 43 žáků/žákyň základní školy se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam. Nejvíce studentů/studentek střední školy preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; optimismus, které pro ně mají vysoký význam. 89 studentů/studentek střední školy se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má nízký význam. Z toho vyplývá, že nejvíce žáků, žákyň základní školy a studentů/studentek střední školy preferuje hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory a optimismus, které pro ně mají vysoký význam. Naopak 132 žáků/žákyň základní školy a studentů/studentek střední školy se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má nízký význam. Hodnota čestnost a pravdivost má pro ně vysoký význam, zatímco hodnota dodržování závazků má nízký význam.

Zjistili jsme, že mezi stupněm studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) a sportovními aktivitami v přírodě je statisticky významný vztah (H_{4A}). Žáci/žákyně základní školy se nejvíce věnují ostatním sportům (jezdeckví, závodům a tréninku zvířat, cyklistice, jízdě na kolečkových bruslích, horolezectví). U studentů/studentek střední školy je nejvíce vykonávanou aktivitou sport, hry a zábava (sporty všeobecně). Z výzkumu vyplývá, že žáci/žákyně základní školy a studenti/studentky střední školy si nejvíce volí sport, hru a zábavu. Žádný žák/yně základní školy ani student/ka střední školy si jako aktivitu ve volném čase nevolí turistiku, pobyt v přírodě a procházky ve volném čase. Netuší, jaké zážitky jim příroda může poskytnout. Nejméně se také věnují zemědělství a souvisejícím technologiím (myslivost, lov a rybaření) a sportům zaměřeným na přesnost (střelba a lukostřelba, petang), protože si volí spíše oblíbené a lépe dostupné aktivity.

V našem výzkumu jsme dále zjistili, že muži ve věkové skupině 15 – 24 let se nejvíce věnují kolektivním sportům a zároveň preferují hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory; optimismus; odvaha, vyhledávání dobrodružství; oddanost a vychovanost, dobré způsoby, které pro ně mají vysoký význam. Naopak se nejvíce mužů vyjádřilo, že hodnoty dodržování závazků a ochota mají pro ně nízký význam. Ženy ve věkové skupině 15 – 24 let se nejvíce věnují ostatním sportům a zároveň preferují hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory, které pro ně mají vysoký význam. Naopak se nejvíce žen vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam.

Dozvěděli jsme se, že žáci/žákyně základní školy se nejvíce věnují ostatním sportům a zároveň preferují hodnoty odvaha zastávat své názory; vychovanost, dobré způsoby; čestnost a pravdivost; ochota; pevná vůle; poslušnost; odpovědnost a ochrana životního prostředí, které pro ně mají vysoký význam. Studenti/studentky střední školy se nejvíce věnují sportu, hře a zábavě a zároveň preferují hodnoty čestnost a pravdivost; optimismus, které pro ně mají vysoký význam. Nejvíce ze žáků/žákyně základní školy a studentů/studentek střední školy se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam.

Objevili jsme, že muži a ženy ve věkové skupině 15 – 24 let (žáci/žákyně základní školy a studenti/studentky střední školy) se nevěnují turistice, pobytu v přírodě a procházce ve volném čase a zároveň preferují hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory a optimismus, které pro ně mají vysoký význam.

Lze souhlasit s Hájkem, Hofbauerem a Pávkovou, kteří tvrdí, že mládež má většinou více volného času než dospělí. Existují však jedinci, kteří mají volného času nadbytek, ale neumí jej vhodně vyplnit. Aktivity mládeže jsou většinou pestřejší než u dospělých. Míra samostatnosti závisí na věku dítěte, jeho fyzické i psychické vyspělosti, na nabídce volného času v regionu a rodinném prostředí.⁹⁵ Rodiče by měli více času trávit se svými dětmi v lese nebo v parku. Mládež může také využívat lesní kluby či kroužky v přírodě.

Pobyt v přírodě byl podle výzkumu Saka: Proměny volného času a zaostávání pedagogiky, nejméně provozovanou volnočasovou aktivitou od roku 1982 do roku 2005. Respondenti se ve věku 15 – 18 let vyjádřili, že tuto aktivitu provozovali výjimečně.⁹⁶ Zjistili jsme však, že této aktivitě se muži a ženy ve věkové skupině 15 – 24 let (žáci/žákyně základní školy a studenti/studentky střední školy) nevěnují vůbec. Nevíme, zda se jí opravdu nevěnují, nebo ji zapomněli uvést. Netuší, jaké zážitky jim příroda může poskytnout. Přírodu však ke správnému vývoji potřebují, protože má významný vliv na fyzické a psychické zdraví. Bohužel se mládež odtrhuje od přírody, protože v ní nenachází tolik poznání a dobrodružství, co jim nabízí internet a televize. Tohle trávení volného času může vést k nadváze, obezitě, depresím, poruchám pozornosti apod.

⁹⁵ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. s. 66.

⁹⁶ SAK, P. Proměny volného času a zaostávání pedagogiky. In *Výchova a volný čas: Sborník příspěvků 2. mezinárodní konference o výchově a volném čase*. 1. vydání, Brno: Masarykova Univerzita, 2006.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím a preferencí hodnot, mezi pohlavím a sportovními aktivitami v přírodě, mezi stupněm studované školy a preferencí hodnot, mezi stupněm studované školy a sportovními aktivitami v přírodě. Dílčím cílem bylo zjistit, zda existuje souvislost mezi pohlavím/stupněm studované školy a preferencí hodnot (čestnost a pravdivost; ctižádostivost; dodržování závazků; nezávislost; odpovědnost; odvaha zastávat své názory; odvaha, vyhledávání dobrodružství; optimismus; pevná vůle; pochopit odlišné stanovisko; ochrana životního prostředí; sebeovládání; ochota; trpělivost; vychovanost, dobré způsoby; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; poslušnost; morální čistota; opětování služeb; oddanost).

Při testování hypotéz se potvrdil statisticky významný vztah mezi: pohlavím (muž, žena) a preferencí hodnot (čestnost a pravdivost; ctižádostivost; nezávislost; odvaha zastávat své názory; odvaha, vyhledávání dobrodružství; optimismus; pochopit odlišné stanovisko; sebeovládání; ochota; vychovanost, dobré způsoby; oddanost); pohlavím (muž, žena) a sportovními aktivitami v přírodě; stupněm studované školy (žák/yně základní školy a student/ka střední školy) a preferencí hodnot (ctižádostivost; odpovědnost; odvaha zastávat své názory; optimismus; pevná vůle; ochrana životního prostředí; ochota; trpělivost; vychovanost, dobré způsoby; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; poslušnost; morální čistota; oddanost); stupněm studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) a sportovními aktivitami v přírodě.

Na druhou stranu se statisticky významný vztah nepotvrdil mezi: pohlavím (muž, žena) a preferencí hodnot (dodržování závazků; odpovědnost; pevná vůle; ochrana životního prostředí; trpělivost; pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost; poslušnost; morální čistota; opětování služeb); stupněm studované školy (žák/yně základní školy a student/ka střední školy) a preferencí hodnot (čestnost a pravdivost; dodržování závazků; nezávislost; odvaha, vyhledávání dobrodružství; pochopit odlišné stanovisko; sebeovládání; opětování služeb).

Dozvěděli jsme se, že se muži ve věkové skupině 15 – 24 let nejvíce věnují kolektivním sportům a zároveň preferují hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory; optimismus; odvaha, vyhledávání dobrodružství; oddanost a vychovanost, dobré způsoby, které pro ně mají vysoký význam. Naopak se nejvíce mužů vyjádřilo, že hodnoty dodržování závazků a ochota mají pro ně nízký význam. Ženy ve věkové skupině 15 – 24 let se nejvíce věnují ostatním sportům a zároveň preferují hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory, které pro ně mají vysoký význam. Naopak se nejvíce žen vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam. Žáci/žákyně základní školy se nejvíce věnují ostatním sportům a zároveň preferují hodnoty odvaha zastávat své názory; vychovanost, dobré způsoby; čestnost a pravdivost; ochota; pevná vůle; poslušnost; odpovědnost a ochrana životního prostředí, které pro ně mají vysoký význam. Studenti/studentky střední školy se nejvíce věnují sportu, hře a zábavě a zároveň preferují hodnoty čestnost a pravdivost; optimismus, které pro ně mají vysoký význam. Nejvíce ze žáků/žákyně základní školy a studentů/studentek střední školy se vyjádřilo, že hodnota dodržování závazků má pro ně nízký význam. Muži a ženy ve věkové skupině 15 – 24 let (žáci/žákyně základní školy a studenti/studentky střední školy) se nevěnují turistice, pobytu v přírodě a procházce ve volném čase a zároveň preferují hodnoty čestnost a pravdivost; odvaha zastávat své názory a optimismus, které pro ně mají vysoký význam.

V první kapitole jsme charakterizovali volný čas, jeho funkce, vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže, volnočasové chování současné mládeže, jejich volnočasové aktivity v Evropě a zájmové činnosti. Dozvěděli jsme se, že od roku 1982 do roku 2005 byla nejčastěji provozovanou volnočasovou aktivitou mládeže televize. Naopak nejméně provozovanou volnočasovou aktivitou mládeže byl pobyt v přírodě. V roce 2005 byla televize a počítač nejméně frekventovanější volnočasovou aktivitou mládeže.

V další kapitole jsme se zabývali mládeží, její charakteristikou, tělesným, duševním a sociálním vývojem. Duševní vývoj jsme rozdělili na rozumový vývoj, citovou a volní oblast. Zaměřili jsme se na období adolescence, které trvá přibližně od 15 do 20 let s určitou individuální variabilitou, zejména v oblasti sociální a psychické. Na počátku tohoto období doznívají projevy pubescence, tj. rychlý tělesný růst a vývoj. Na konci období bývá dokončena osifikace kostí a tím je většinou růst ukončen. Zmínili jsme také, že zájmy mládeže se ustalují a vyhraňují. Mnozí si zvolí jeden či více zájmů, které odpovídají jejich schopnostem a potřebám.

Ve třetí kapitole jsme představili hodnoty, jejich definice, typologie, funkce, systém a orientaci, kde jsme zmínili také žebříček hodnot. Popsali jsme hodnoty jako výsledek a zdroj dalších hodnocení a zmínili jejich rozlišení na cílové a instrumentální. Ve výzkumu jsme se zaměřili na instrumentální hodnoty, které se týkají přesvědčení o žádoucích způsobech chování na cestě k dosažení očekávaných výsledků a chtěných cílů. Dozvěděli jsme se, že zdraví je největší hodnotou ve všech věkových skupinách.

Ve čtvrté kapitole jsme charakterizovali přírodu, sportovní aktivity v přírodě a aktivity probouzející zájem o ochranu přírody. Zmínili jsme, že se příroda stala podnětným, všestranně využitelným a využívaným zdrojem a cílem živelných podnětů i cílevědomě zaměřených volnočasových aktivit. Popsali jsme sportovní aktivity v přírodě, na které jsme se zaměřili ve výzkumu. Na konci kapitoly jsme vyjmenovali aktivity, které probouzejí zájem o ochranu přírody a zmínili dobrovolnickou úklidovou akci „Uklidíme Česko“.

V páté kapitole jsme se zabývali výzkumem hodnot u mládeže, kde jsme stanovili cíle výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy, zvolili metodologii, popsali metody sběru dat a výzkumný vzorek, analyzovali a interpretovali data a zmínili etické otázky výzkumu. Na konci kapitoly jsme představili výsledky a shrnutí výzkumu. Pro přehlednost jsme vytvořili tabulky, pod které jsme vložili grafy. Zjistili jsme, že hodnota čestnost a pravdivost má pro ně vysoký význam a na druhou stranu hodnota dodržování závazků má nízký význam. Dále jsme zjistili, že muži a ženy ve věkové skupině 15 – 24 let (žáci/žákyně základní školy a studenti/studentky střední školy) se nevěnují turistice, pobytu v přírodě a procházce ve volném čase. Přírodu však ke správnému vývoji potřebují, protože má významný vliv na fyzické a psychické zdraví. Trávení volného času na internetu a u televize může vést k nadváze, obezitě, depresím, poruchám pozornosti apod.

Tištěné zdroje

BECK, U. *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt am Mein: Suhrkamp, 1986. 396 s. ISBN 978-3-518-11365-3.

CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. 2. vydání, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2009. 376 s. ISBN 978-80-244-2295-4.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání, Praha: Portál, 2011. 239 s. ISBN 978-80-262-0030-7.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání, Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vydání, Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. 164 s. ISBN 978-80-7394-240-3.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANSA, P. a kol. *Pedagogika sportu*. 2. vydání, Praha: Univerzita Karlova, 2018. 228. ISBN 978-80-246-3986-4.

KNOTOVÁ, D. *Pedagogické dimenze volného času*. 1. vydání, Brno: Paido, 2011. 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.

MAŇÁK, J., ŠVEC, Š., ŠVEC, V. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vydání, Brno: Paido, 2005. 134 s. ISBN 80-210-3802-0.

McGUIRE, W. J. The nature of attitudes and attitude change. *The Handbook of Social Psychology*, 2nd ed. vol. 3, Massachusetts: Addison-Wesley, 1969. 978 pages.

NĚMEC, J. a kol. *Výzkum zaměřený na základní směry výzkumu Katedry sociální pedagogiky PdF MU*. 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 2010. 166 s. ISBN 978-80-210-5391-5.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER B. *Pedagogika volného času*. 1. vydání, Praha: Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. 1. vydání, Praha: Academia, 2009. 341 s. ISBN 978-80-200-1751-2.

PTÁČEK, R., KUŽELOVÁ, H. *Vývojová psychologie pro sociální práci*. 1. vydání, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2013. 66 s. ISBN 978-80-7421-060-0.

SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vydání, Praha: Svoboda servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.

SAK, P. *Proměny české mládeže*. 1. vydání, Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky*. In *Výchova a volný čas: Sborník příspěvků 2. mezinárodní konference o výchově a volném čase*. 1. vydání, Brno: Masarykova Univerzita, 2006. ISBN 978-80-86633-97-8.

SEKNIČKA, P., PUTNOVÁ A. *Etika v podnikání a hodnoty trhu*. 1. vydání, Praha: Grad Publishing a.s., 2016. 200 s. ISBN 978-80-271-9147-5.

SKUTIL, M. a kol. *Základy pedagogicko – psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vydání, Praha: Portál, 2011. 256 s. ISBN 978-80-7367-778-7.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vydání, Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

On-line zdroje

KAPLÁNEK, M. 2010. Pedagogika volného času – budoucnost nebo slepá ulička. *Pedagogika*. [online] 10(1) [cit. 2020-02-04]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=957&lang=cs>

KREJČÍ, A., ČADOVÁ, L. 2006. Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů. *Paidagogos*. [online] 1 [cit. 2019-05-14]. ISSN 1213-3809. Dostupné z: <http://www.paidagogos.net/>

O akci. *Uklid'me Česko* [online]. 2014-2019 [cit. 2019-05-15]. Dostupné z: <https://www.uklidmecesko.cz/about/zakladniInformace/>

POSPÍŠIL, J., POSPÍŠILOVÁ H., TROCHTOVÁ L. *Katalog volnočasových aktivit verze 4.0.0: nástroj pro výzkum způsobů prožívání volného času* [online]. 2020 [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://www.leisureresearch.eu/cs/catalogue/list>

POSPÍŠIL, J., POSPÍŠILOVÁ, H., TROCHTOVÁ, L., ŠPATENKOVÁ, N., KOKOSIŇSKA, H. *Dotazník pro výzkum hodnot, základních světónázorových otázek, volného času, ekonomické situace a zběhlosti v užívání informačních technologií* [online]. 2018 [cit. 2020-03-27] Dostupné z: <file:///C:/Users/KI%C3%A1ra/Desktop/Diplomov%C3%A1%20pr%C3%A1ce/dotazn%C3%ADk.pdf>

SKARUPSKÁ, H. 2017. Kulturní identita jako součást výchovy k občanství u adolescentů. *Sociální pedagogika*. [online] 5(2) [cit. 2019-05-15]. ISSN 1805-8825. Dostupné z: http://soced.cz/wp-content/uploads/2019/04/Socialni-pedagogika_SocEd_52_2017_retracted.pdf

SPOUSTA, V. 2008. Krize současné společnosti a proměny hodnot na přelomu tisíciletí. *Pedagogika*. [online] 8(3) [cit. 2019-05-14]. ISSN 2336-2189. Dostupné z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1131&lang=cs>

Seznam zkratek

IGA: Interní grantová agentura

CMTF: Cyrilometodějská teologická fakulta

CD: Compact disc (kompaktní disk)

ČR: Česká republika

H_0 : Nulová hypotéza

H_A : Alternativní hypotéza

χ^2 : Testové kritérium chí – kvadrát

df: Stupeň volnosti

α : Hladina významnosti

n: Celkový počet

p: Dosažená hladina významnosti

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Pohlaví (muž) – Preference hodnot

Tabulka č. 2: Pohlaví (žena) – Preference hodnot

Tabulka č. 3: Pohlaví (muž, žena) – Preference hodnot

Tabulka č. 4: Výsledky testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku: Pohlaví (muž, žena) – Preference hodnot

Tabulka č. 5: Pohlaví (muž, žena) – Sportovní aktivity v přírodě

Tabulka č. 6: Výsledky testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku: Pohlaví (muž, žena) – Sportovní aktivity v přírodě

Tabulka č. 7: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy) – Preference hodnot

Tabulka č. 8: Stupeň studované školy (student/ka střední školy) – Preference hodnot

Tabulka č. 9: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) – Preference hodnot

Tabulka č. 10: Výsledky testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy a student/ka střední školy) – Preference hodnot

Tabulka č. 11: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) – Sportovní aktivity v přírodě

Tabulka č. 12: Výsledky testu nezávislosti chí – kvadrát pro kontingenční tabulku: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) – Sportovní aktivity v přírodě

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj volnočasových aktivit mládeže od roku 1982 do roku 2005

Graf č. 2: Pohlaví (muž, žena) – Sportovní aktivity v přírodě

Graf č. 3: Stupeň studované školy (žák/yně základní školy, student/ka střední školy) – Sportovní aktivity v přírodě

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník pro výzkum hodnot, základních světonázorových otázek, volného času, ekonomické situace a zběhlosti v užívání informačních technologií

Uvádíme pouze otázky druhé, třetí a šesté části dotazníku, na které jsme se zaměřili ve výzkumu. Odkaz na celý dotazník jsme uvedli v online – zdroji.

Dotazník pro výzkum hodnot, základních světonázorových otázek, volného času, ekonomické situace a zběhlosti v užívání informačních technologií

© 2018 Univerzita Palackého v Olomouci

Popis prováděného šetření

Vážení přátelé,

dovolujeme si Vás požádat o vyplnění dotazníku zaměřeného na výzkum prožívání volného času v širším kontextu. Budeme zkoumat rovněž Vaše postoje k vybraným světonázorovým otázkám, hodnotám a také Vaši zběhlost v oblasti ekonomické a finanční. Úplně na závěr se Vás dovolíme zeptat na základní informace o Vaší osobě. Celý dotazník však začneme otázkami o Vašich zkušenostech s používáním informačních technologií. Vyplnění dotazníku Vám zabere maximálně 40 minut. Vámi poskytnutá data jsou zcela anonymní. Nikdy je nebudeme vyhodnocovat samostatně, ale vždy jako součást odpovědí od všech účastníků výzkumu. Za vyplnění dotazníku Vám velmi děkujeme a můžeme se Vám zaručit, že Vaše úsilí nepřijde nazmar. Bude sloužit k hlubší reflexi prožívání volného času a ke sledování jeho proměn.

Informace pro respondenty

Dotazník obsahuje 75 otázek. V naprosté většině otázek je vyžadována pouze jedna odpověď. Tyto otázky mají u jednotlivých odpovědí kroužky, které stačí vybarvit nebo jinak zřetelně označit. Tam, kde je možno uvést více odpovědí, jsou u jednotlivých odpovědí čtverečky. Můžete je vybarvit nebo zaškrtnout. Opravy provádějte tak, aby bylo zcela zřejmé, která odpověď je platná. Chybnou odpověď výrazně přeškrtněte. Prosím věnujte zvýšenou pozornost zadávání Vašich aktivit ve volném čase a nezapomeňte ani na činnosti, které děláte v určitém období roku nebo jen velmi zřídka.

Kontaktní údaje realizátora výzkumu

Univerzita Palackého v Olomouci
Katedra křesťanské výchovy
Univerzitní 22, 771 47 Olomouc
PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D.
+420 739 249 028, jiri.pospisil@upol.cz

Autoři dotazníku

PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D., Univerzita Palackého v Olomouci, jiri.pospisil@upol.cz
Mgr. Helena Pospíšilová, Ph.D., Univerzita Palackého v Olomouci,
helena.pospisilova@upol.cz
PhDr. Ing. Ludmila Trochtová, Univerzita Palackého v Olomouci,
ludmila.trochtova@upol.cz
PhDr. Naděžda Špatenková, Ph.D., MBA, Univerzita Palackého v Olomouci,
nadezda.spatenkova@upol.cz
Bc. Hana Kokosińska, Univerzita Palackého v Olomouci

B02 - Prožívání volného času

12. Váš volný čas

Vyberte všechny Vaše volnočasové aktivity

Můžete zadat neomezené množství aktivit, řádky budou přibývat. K vybraným aktivitám prosím připojte informace, jak často se jim věnujete a kolik času jim obvykle věnujete. K zadání aktivity dojde tím, že vyberete všechny čtyři její části. Napište prosím VŠECHNY aktivity, kterými vyplňujete Váš volný čas v PRŮBĚHU CELÉHO ROKU. Nezapomeňte ani na aktivity sezónní (např. lyžování, turistika apod.). U sezónních aktivit uvádějte, jak často je děláte v jejich sezóně.

Prosím uveďte Vaše volnočasové aktivity	Jak často se aktivitě věnujete?	Kolik času se aktivitě průměrně věnujete?	Jedná se o organizovanou aktivitu?
<i>Pokud Vám nestačí řádky, přidejte je.</i>	<i>Do kolonky stačí uvést číslo podle číselníku.</i>	<i>U vykonávaných vícekrát denně se jedná o délku jednoho časového úseku, po který se uceleně věnujete aktivitě. Do kolonky stačí uvést číslo podle číselníku.</i>	<i>Vyberte z nabídky, zda je aktivita někým formálně organizována. Do kolonky stačí uvést číslo podle číselníku.</i>
Uveďte všechny volnočasové aktivity	1 Velmi zřídka, 2 Zřídka, 3 Několikrát do roka, 4 Nepříliš často, 5 Občas, 6 Týdně, 7 O víkendech, 8 Vícekrát týdně, 9 Denně, 10 Vícekrát denně	1 Velmi krátce, 2 Krátce, 3 Souvisle 15 – 30 minut, 4 Souvisle 30 – 60 minut, 5 Souvisle 1 – 2 hodiny, 6 Souvisle 3 – 4 hodiny, 7 Souvisle 4 – 6 hodiny, 8 Souvisle 1 celý den, 9 Souvisle 2 – 5 dnů, 10 Souvisle více než 5 dnů	1 Aktivita není organizovaná, 2 Aktivita je organizovaná (kroužek, zájm. klub apod.)

13. Zkuste prosím odhadnout, kolik máte běžně volného času ve všední den?

- žádný volný čas
- méně než 1 hodinu
- 1 – 2 hodiny
- 3 – 4 hodin
- 5 a více hodin

14. Zkuste prosím odhadnout, kolik máte běžně volného času ve dnech víkendu (sobota, neděle)?

Údaj se uvádí za jeden den víkendu. Tedy kolik volného času máte v obvykle zvlášť v sobotu a kolik obvykle zvlášť v neděli. Ne za oba dny dohromady. Pokud se dny výrazně liší, uvádějte průměr za oba dny.

- žádný volný čas
- méně než 1 hodinu
- 1 – 2 hodiny
- 3 – 4 hodin
- 5 – 7 hodin
- více než 7 hodin

B03 - Preference hodnot

Vyznačením polohy na úsečce prosím vyjádřete Váš postoj k jednotlivým hodnotám. Stačí čárka na místě, které považujete za Vaši pozici mezi úplným odmítáním hodnoty a úplným souladem s ní. Nebojte se zvolit i nízkou preferenci, jestliže je pravdivá. Nikdo nebude posuzovat, čemu dáváte přednost. Zde jde o to, abyste si pravdivě odpověděli, jaké je Vaše skutečné přesvědčení, co je pro Vás důležité.

Takto označte hodnotu, která pro Vás nemá žádný význam, je Vám cizí.

Takto označte hodnotu, která pro Vás má středně velký význam.

Takto označte hodnotu, která je pro Vás významná.

Takto označte hodnotu, která je pro Vás velice důležitá, se kterou se plně ztotožňujete.

15. Jaký je Váš postoj k níže uvedeným hodnotám

Hodnota *blaho národa*

Hodnota *citlivost*

Hodnota *autorita*

Hodnota *kamarádství, přátelství*

Hodnota *čestnost a pravdivost*

Hodnota *ctižádostivost*

Hodnota *zralá láska (ne pouze zamilovanost)*

Hodnota *dodržování závazků*

Hodnota *vlivnost*

Hodnota *mír ve světě*

Hodnota *nesmířitelnost s nedostatky (svými nebo/i druhých)*

Hodnota *sociální moc (vůdcovství, ovládní, ovlivňování)*

Hodnota *moudrost*

Hodnota *nezávislost*

Hodnota *inteligence*

Hodnota *péče o milované osoby*

Hodnota *odpovědnost*

Hodnota *zábava, užívání života, nestřídmost*

Hodnota *pocit osobní jistoty*

Hodnota *odvaha zastávat své názory*

Hodnota *odvaha, vyhledávání dobrodružství*

Hodnota *potěšení, život plný radosti*

Hodnota *optimismus*

Hodnota *zvědavost*

Hodnota *prospěšný život*

Hodnota *pevná vůle*

Hodnota <i>tvůrčivost</i>	_____
Hodnota <i>rovnost příležitostí</i>	_____
Hodnota <i>pochopit odlišné stanovisko</i>	_____
Hodnota <i>citová a duchovní intimnost</i>	_____
Hodnota <i>sebeúcta</i>	_____
Hodnota <i>přesnost, řád v činnosti</i>	_____
Hodnota <i>ochrana životního prostředí</i>	_____
Hodnota <i>společenské uznání</i>	_____
Hodnota <i>racionálnost, schopnost logicky myslet</i>	_____
Hodnota <i>sociální spravedlnost, rovnost</i>	_____
Hodnota <i>svět krásy – příroda, umění</i>	_____
Hodnota <i>sebeovládání</i>	_____
Hodnota <i>ochota</i>	_____
Hodnota <i>svoboda</i>	_____
Hodnota <i>trpělivost</i>	_____
Hodnota <i>(mít, znát) smysl života</i>	_____
Hodnota <i>šťěstí</i>	_____
Hodnota <i>úspěšnost v jednání</i>	_____
Hodnota <i>úcta k tradicím</i>	_____
Hodnota <i>věčný život (život po smrti)</i>	_____
Hodnota <i>víra</i>	_____
Hodnota <i>duchovnost</i>	_____
Hodnota <i>vnitřní harmonie, soulad</i>	_____
Hodnota <i>vychovanost, dobré způsoby</i>	_____
Hodnota <i>odpoutání od světských zájmů</i>	_____
Hodnota <i>vzrušující život</i>	_____
Hodnota <i>vysoké nároky, požadavky vůči životu</i>	_____
Hodnota <i>pokora, podřízení se životním okolnostem, mírnost</i>	_____
Hodnota <i>život v dostatku</i>	_____
Hodnota <i>vzdělanost</i>	_____
Hodnota <i>poslušnost</i>	_____
Hodnota <i>morální čistota</i>	_____
Hodnota <i>úcta k rodičům a starším lidem</i>	_____
Hodnota <i>národní bezpečnost</i>	_____

Hodnota *bezpečnost rodiny*

Hodnota *sociální pořádek*

Hodnota *opětování služeb*

Hodnota *pocit sounáležitosti*

Hodnota *zdraví*

Hodnota *oddanost*

B06 - Základní údaje o respondentovi / respondentce

59. Věk respondenta

Věk uvádějte jako celé číslo.

60. Pohlaví

- Muž
- Žena
- Jiné

Specifikujte: _____

61. Kraj, ve kterém žijete?

- Praha
- Středočeský
- Jihočeský
- Plzeňský
- Karlovarský
- Ústecký
- Liberecký
- Královéhradecký
- Pardubický
- Vysočina
- Jihomoravský
- Olomoucký
- Moravskoslezský
- Zlínský

62. Jaká je velikost obce (počet obyvatel) odkud pocházíte?

- do 2 000 obyvatel
- 2 001 – 5 000 obyvatel
- 5 001 – 15 000 obyvatel
- 15 001 – 60 000 obyvatel
- 60 001 – 150 000 obyvatel
- nad 150 000 obyvatel

63. V současné době jsem

- žák/yně základní školy
- student/ka střední školy
- student/ka vysoké (vyšší odborné) školy
- v zaměstnání
- osoba samostatně výdělečně činná (živn. list)
- na mateřské / rodičovské dovolené
- ve starobním důchodu
- v invalidním důchodu
- nezaměstnaný/á
- jiná alternativa

V případě jiné alternativy uveďte: _____

Děkujeme za vyplnění dotazníku.

Úspěšně jste dokončil/a dotazník. Za jeho vyplnění Vám velmi děkujeme. Vaše součinnost je nezbytná pro realizaci našeho výzkumného šetření. Data, které jste nám poskytli/a jsou plně anonymní a bude s nimi nakládáno pouze za účelem zpracování statistických výstupů.

Copyright Social Survey Project 2018